

1. (अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किन्हीं दो का अनुवाद कीजिए :—

(i) कर्णः — भो कण्टम् । पूर्वं कुन्त्यां समुत्पन्नो राधेय इति विश्रुतः । युधिष्ठिरादप्यस्ते मे यधीयांस्तु पाण्डवाः । भो शल्यराज, श्रुयतां ममास्त्रस्थ वृत्तान्तः ।

शल्यः — ममाप्यस्ति कौतूहलमेनं वृत्तान्तं श्रोतुम् ।

कर्णः — पूर्वमेवाहं जामदग्न्यस्य सकाशं गतवानस्मि ।

(ii) अत्रान्तरे सुरलोके देवेन्द्रो विश्वामित्र तपशविद्वत् । रम्भामुर्वशीञ्च आहूय अवादीत् 'भक्त्योर्गच्छे नृत्ये गीते च या अतिप्रवीणा, सा विश्वामित्र तपोभङ्गकरणाय तप्तपोवनं गच्छतु । या विश्वामित्रतपोविवाशिनी तस्यै पारितोषिकम् अहं दास्यामि' । इत्येतत् वच श्रुत्वा रम्भया भणितम् 'अहं नृत्ये प्रवीणा ।

(iii) कर्णः — (आकर्ण्य) अथे वीर्यान् शब्दः । श्रीमानेष न केवल द्विजवरो यस्यात्प्रभवो महानाकर्ष्ये स्वरमस्य धीरनिनदं चित्रार्पिताङ्गा इव । उत्कर्णस्तिमिच्छि ताक्षवलिताप्रीवर्षितग्राननास्तिष्ठन्त्यस्ववशाद्गणदिति सहसा यान्तो ममेते ह्याः । आहूयतां स विप्रः । न न ! अहमेवाह्वयामि । भगवन्निन्त इतः ।

(iv) ततो महेन्द्रेण विक्रमादित्याह्वानार्थम् उज्जयिनीं प्रति मातलिः प्रेषितः । ततो विक्रमस्तेनाहूतोपस्थितः नमस्कृत्य सन्मानपूर्वकमुपवेशितः । तदनन्तरं पुनरपि नृत्यावसरो मण्डितः । प्रथमं रम्भा रङ्गे स्थिता नृत्यम-करोत् द्वितीयदिवसे उर्वशी रङ्गमाधिष्ठिता यथाशास्त्रं नृत्यमकार्षीत् ।

(ब) Explain the courage of कर्ण with the help of 'शल्यकर्ण संवाद'.

6

शल्यकर्ण संवादाच्या आधारे कर्णाची धीरोदात्तता स्पष्ट करा

'शल्यकर्ण संवाद' के आधार पर कर्ण के धीरोदात्तता की चर्चा कीजिए ।

OR/किंवा/अथवा

How did विक्रमादित्य get the throne from इन्द्र ?

विक्रमादित्य इन्द्राकडून सिंहासन कसे प्राप्त आले ?

विक्रमादित्य ने इन्द्र से सिंहासन कैसे प्राप्त किया ?

2. (अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :-

निम्नलिखित में से किसी दो का अनुवाद कीजिए :-

- (i) अन्धश्रद्धया प्रशुद्धिं विन्दन्त्यं महापुरुषः गाडगेमहाराजः । इत्ये मत्त घटकर्मणः धारणात् गाडगेबाबा इति नाम्नः विख्यातोऽयं सन्तपुत्रः । अन्धश्रद्धानिवात्पार्थ महाराष्ट्रस्य ग्रामे ग्रामे जनै सह वैदर्भभाषया प्रश्नोत्तररूपसंवादेन कीर्तनं करोति स्म महाभागोऽयम् ।
- (ii) षोडशवर्षे तस्य कर्तृत्वं दृष्ट्वा प्रभावितेन धनञ्जी खल्लाकर इत्यनेन कुन्तावाही नाम स्वकन्या तस्मै प्रदत्ता । षोडशवर्षे तस्य विवाहः जातः । तस्य गृहे कन्यारत्नं समागतम् । तदानीन्तन काले अजाबलिं दत्त्वा मद्यपानञ्च कृत्वा पुत्रोत्सवभामन्यन्ते जनाः । परं देवुं निश्चयं कृतवान् — मम गृहे न भवेद्विदं सर्वम् ।
- (iii) भारतीय-संस्कृत्वा निर्माणपर्यायसिभिः मूर्तिभिः कृत्म् । देशरायणता, धर्मनिष्ठा, कर्मफलसिद्धान्त, पुनर्जन्म-सिद्धान्त, परमसाहिष्णुता, सार्वजनीनता च इति भारतीय संस्कृतेः कानिचिद् माध्यारणानि वैशिष्ट्यानि । देवपरायणता, साहित्य, भारतीय संस्कृतिकर्मणो मूर्तिरहितम्, वसुधैव कुटुम्बकमिति भावना च समाधारिता ।
- (iv) पुरा त्रयो व्यवसायाः प्रधानरूपेण प्रचलिताः आसन् । कृषि, पशुपालनं शिल्पं च । भारतस्य मूलतः प्राप्तव्यानि कृषिफलानि, गालि, इक्षुः, कार्पासञ्च सन्ति । एषा कृषिविदिशेषु भारतादेव प्रसृता । वृक्षारोपणस्य बहुविधानि प्रयोजनानि यथा छायाय, शरणाय, पुष्पफलार्थं सौन्दर्यार्थञ्च । ज्वारस्थलमार्गेण जलमार्गेण च प्रचलितः आसीत् ।

(ब) Describe the life of कर्मयोगी गाडगेमहाराज and his contribution in Social Service. 6

कर्मयोगी गाडगेमहाराजांचे जीवन व समाजसेवा विषय कीजिए ।

कर्मयोगी गाडगेमहाराज का जीवन तथा उनके द्वारा की गयी समाज सेवा के विषय में लिखिए ।

OR/किंवा/अथवा

Explain the distinguishing features of Indian Culture.

भारतीय संस्कृतीच्या महत्त्वपूर्ण वैशिष्ट्यांची चर्चा करा

भारतीय संस्कृति की महत्वपूर्ण विशेषता की चर्चा कीजिए ।

3. (अ) Translate any TWO of the following :-

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :-

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद करें :-

(i) दैवी संपद्धिमोक्षाय निबन्धायासुरी मता ।

मा षुचः सपद दैवीमनिजातोऽसि पाण्डव ।।

हौ भूतसर्गे लोकेऽस्मिन् । असुर एव च ।।

देवो विस्तारश प्रोक्तः असुर पार्थ मे सुषु ।।

- (ii) तानहं द्विषत. क्रूशान् संसारेषु नराधमान् ।
 क्षिपाम्यजग्रगशीभानासुरीष्वेव योनिषु ॥
 आसुरीं योगिमापन्ना गूढा जन्मनि जन्मनि ।
 मामप्राप्यैव कौन्तेय ततो यान्त्यधमां गतिम् ॥
- (iii) आद्याशाखा भवेत् देवी द्वितीया नन्दिनीतिच ।
 तृतीया सुन्दरी नाम चतुर्थी स्थात् प्रियानना ॥
 भद्रेति पञ्चमीशाखा प्रशस्ताः पञ्चवेश्मनि ।
 अतोऽधिकास्तु याः शाखाः गृहद्वारि न ताः शुभा ॥
- (iv) सशान्यं पादहीनं च समसन्धि शिरोगुरुः ।
 वेश्मनामिदमुद्दिष्टं मर्मदोषचतुष्टयम् ॥
 वास्तुक्षेत्रस्य यत्राङ्गो यस्य वर्त्म प्रवर्तते ।
 तदङ्गं वास्तुनस्तस्यच्छिन्नं तेनेति निर्दिशेत् ॥

(ब) Explain गृहदोषाः as described in the lesson 'भवननिवेशः'.

6

'भवननिवेशः' या पाठानुसार गृहदोषांचे वर्णन करा.

'भवननिवेशः।' इस पाठ के अनुसार गृहदोष का वर्णन करे।

OR/किवा/अथवा

Describe the 'आसुरीसंपद्'.

'आसुरीसंपत्ति' चे विवेचन करा.

'आसुरीसंपद्' का वर्णन कीजिए।

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिए :—

(i) वलयाङ्कितं सरलम् ।

कृष्णामसीविभूषितम्

मुक्तामणिमालासमम् । सुपाठम् ॥

(ii) गरुणवयसि सूक्ष्मम् ।

वार्धके च तदयोग्यम् ।

अतो मध्यममक्षरम् । लेख्यं सदा ॥

(iii) अग्नेसराणि राष्ट्राणि सन्ति तान्येव भूतले ।

योगक्षेमकरो यत्र सेष्यते संततः श्रमः ॥

ध्वस्तान्यापि महायुद्धै राष्ट्रप्युत्थापयन्ति ते ।

ये समाराध्यते भक्त्या महान् देवः परिश्रमः ॥

- (iv) क्षीयन्ते पानि पापानि योग्याय जपादिभिः ।
 श्रमसकल्पमात्रेण तानि नश्यन्ति तत् श्रमम् ॥
 द्वन्द्वो हि मत्तः स्वर्गं व्याहरो नक्तो ध्रुवम् ।
 श्रमो ह्येव इव मत्तः स्वर्गं आलस्यं नक्तारपदम् ॥

(ब) Write the summary of लेखनत्रियानिरूपणम् ।

'लेखनत्रियानिरूपणम्' पाठान्तः सारांशं लिहा ।

'लेखनत्रियानिरूपणम्' पाठ का सारांश लिखो ।

OR/किंवा/अथवा

Illustrate the significance of the hard-work with the help of श्रमगीता ।

श्रमगीता या पाठान्तः आधारे श्रमाचे महत्त्व स्पष्ट करा ।

'श्रमगीता' इस पाठ के आधार पर श्रम का महत्त्व स्पष्ट कीजिए ।

5. Choose the correct alternative of (any SIXTEEN) :—

कोणत्याही सोदा प्रश्नांचे योग्य पर्याय निवडून उतर लिहा :—

किन्ही सोदा प्रश्नां के उचित पर्याय चुनकर उतर लिखिए :

(1) महाभारते कस्य वज्रस्य वर्णनम् कर्तते.

(अ) यदुवशस्य

(ब) सूर्यवंशस्य

(क) पुरुवंशस्य

(ड) कुबुवंशस्य

(2) गंगायाम् मङ्गलं पुत्रं कः ?

(अ) भीमः

(ब) सत्यव्रतः

(क) भीष्मः

(ड) दुर्योधनः

(3) कौरवेषु कः ज्येष्ठः ?

(अ) दुर्योधनः

(ब) दुःशान्तः

(क) युधामन्युः

(ड) युधिष्ठिरः

(4) पाण्डवैः का नगरी स्थापिता ?

(अ) हरितनागपुरम्

(ब) इन्द्रप्रस्थम्

(क) एकचक्रा

(ड) द्वारिका

(5) राजसूययज्ञे श्रीकृष्णः कस्य वधम् अकरोत् ?

(अ) जरासन्धः

(ब) कालवधः

(क) शिशुपालः

(ड) कंसः

- (6) दुपदेन द्रोणाचार्यवधार्थं यज्ञात् प्राप्तः पुत्रः कः ?
 (अ) धृष्टद्युम्नः (ब) प्रद्युम्नः
 (क) धर्मवीरः (ड) अर्जुनः
- (7) धृतराष्ट्रस्य भार्याया नाम किम् ?
 (अ) कुन्ती (ब) गान्धारी
 (क) माद्री (ड) सुलोचना
- (8) वनवासे पाण्डवाः कुत्र निवसन्ति स्म ?
 (अ) द्वैतवने (ब) खाण्डववने
 (क) चित्रवने (ड) सुन्दरवने
- (9) कौरवाणां प्रथमः सेनापतिः कः आसीत् ?
 (अ) द्रोणः (ब) भीष्मः
 (क) कर्णः (ड) दुष्यासनः
- (10) बलरामः तीर्थयात्रार्थं कुत्र गतः ?
 (अ) प्रभासक्षेत्रम् (ब) पुष्करक्षेत्रम्
 (क) हरिद्वारम् (ड) काशीपुरम्
- (11) कर्णस्य रथचक्रं केन गृहीतम् ?
 (अ) अर्जुनः (ब) पृथ्वी
 (क) श्रीकृष्णः (ड) इन्द्रः
- (12) अज्ञातवासे द्रोपद्याः नाम किम् आसीत् ?
 (अ) वैदेही (ब) पाञ्चाली
 (क) सैरन्धी (ड) कृष्णा
- (13) चक्रव्युहे कौरवाः कस्य हत्यां अकुर्वन् ?
 (अ) अभिरथः (ब) अभिमन्युः
 (क) घटोत्कचः (ड) न कोऽपि
- (14) वृहन्नलारूपेण अर्जुनः कस्य सारथ्यं अकरोत् ?
 (अ) उत्तरस्य (ब) इन्द्रस्य
 (क) शल्यस्य (ड) कर्णस्य
- (15) अम्बा क प्रति अनुरक्ता आसीत् ?
 (अ) शतनुः (ब) शौनकः
 (क) शाल्वः (ड) भीष्मः

(अ) युधिष्ठिरः

(ब) धृतराष्ट्रः

(क) विदुरः

(ड) यण्डु

(17) कौरवसभायाः पाण्डवानां दूतत्वं कः अकरोत् ?

(अ) विराटः

(ब) युष्मत्

(क) श्रीकृष्णः

(ड) भीमः

(18) वनवासं जैन द्रोणस्तु अपहणं कृतम् ?

(अ) जयद्रथः

(ब) कर्णः

(क) कर्णः

(ड) शल्यः

(19) कौरवपाण्डवानां महायुद्धं कुत्र अभवत् ?

(अ) कुरुक्षेत्रे

(ब) प्रभासक्षेत्रे

(क) सुक्षेत्रे

(ड) हरिद्वारे

(20) अर्जुनः कस्य अंशः आसीत् ?

(अ) यमराजः

(ब) इन्द्रः

(क) वायुः

(ड) अश्विनीकुमारौ

बी.ए. भाग-१ सेमीस्टर दुसरे
संस्कृत साहित्य

वेळ- तीन तास

एकूण गुण-८०

Note :— Write answers in medium offered.

सूचना — उगरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत

सूचना :— उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. Translate any FIVE of the following :

20

कोणत्याही पाच श्लोकांचा अनुवाद करा :

किंसी भी पांच श्लोकों का अनुवाद कीजिये :

(1) अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरगाराध्यते विशेषज्ञः ।
ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्माप्तिं तं नरं न रञ्जयति ॥

(2) यदा किञ्चिज्जोऽहं द्विव इव मदान्धः समभवं
तदा सर्वजोऽस्मीत्यभवदवलिप्तं मम मनः ।

यदा किञ्चिद्विज्जिदुधुधजनसकाशादवगतं

तदा मूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मयो मे व्यापगतः ॥

(3) तद्वृत्तिं न गोचरं किञ्चिद् वा पुण्याति यत्स्वर्वा
ह्यर्थिभ्यः प्रतिपाद्यमानमगिज्ञं प्राप्नोति वृद्धिं पराम् ।
कल्पान्तोऽपि न प्रयाति निधनं विद्याख्यमन्तर्धनम्
येनां तावप्रति मानमुञ्जत नृपाः कस्ते सह स्पधते ॥

(4) तानीन्द्रियाणिसकलानि तदेव कर्म
सा बुद्धिरप्रतिहता वचनं तदेव ।
अर्थोऽप्यथा विरहितः पुरुषः क्षणेन
सोऽप्यन्यः एव भवतीति विचित्रमेतत् ॥

(5) दानं भोगो नाशस्तिरत्रे गतयो भवन्ति विनाम्य
यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

(6) राजन् ! दुधुक्ष्मि यदि अतिधेनुनेनां
तेनाद्यं ब्रह्मिज्ज लोकमगुं नृणाण ।
तरिमंश्च सम्यगगिज्ञं परिपुष्यमाणे
गानाफलैः फलति कल्पलतेव भूमिः ॥

- (7) आशा कीर्ति मन्त्रे वाङ्मयात् दास्ये मीमांसा
 वेगामेते पाङ्गुणा न भवन्ताः काव्यस्तीषा त्रीर्षु ह्येव विभ ।
- (8) एतन्निव वाङ्मयाधारोऽपि केषां न गीच्छेत् ।
 किमन्येदवरात्मकं काव्यं कस्यैश्च नवीकृतम् ।

2. Write answer in brief on any **ONE** of the following

कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर संक्षिप्ततः लिहा :

किसी भी एक प्रश्न का उत्तर संक्षिप्ततः लिखिये ।

Write a biography of 'तृहरी'

तृहरीचे जीवनचरित्र लिहा

तृहरी का जीवनचरित्र लिखिये

OR/किंवा/अथवा

What is 'नीति' ? Explain with the reference of 'नीतिशास्त्रक'

'नीति' म्हणजे काय ? नीतिशास्त्रकाच्या आधारे स्पष्ट कर

'नीति' चा अर्थ नीतिशास्त्र के आधार से स्पष्ट कीजिये

3. Write notes (any **THREE**)

टिप्पणियां लिहा (कोणत्याही तीन)

टिप्पणियां लिखिये (कोई भी तीन)

(1) मानवजति

(2) विद्या माहात्म्य-

(3) जगज्जयम्

(4) सत्यं रति

(5) मूर्खमज्जति ।

4. Translate any **FOUR** of the following :

कोणत्याही चार श्लोकांचा अनुवाद करा

किसी भी चार श्लोकों का अनुवाद कीजिये

(1) अपेक्षेण ख्यात् भूतपुङ्गवविश्वस्यद्वित-

साथा धर्मशत्रुत्वप्रत्ययमात्मकं दुष्टचारिणम् ।

अहं सन्नातोऽरिभ्यः विभक्ततामसीति द्विजकुलं

नरो वै तान् नित्यं गुणिवरभिचारं सूक्तिकुरुत् ॥

(2) नीचोऽप्यसौ वेदमूर्खो द्विजोऽपि

यो कश्चिदपि नीचवज्जगद्विभक्तम्

संप्रत्ययमात्रं हि च विदितं

मदसौक्यमिदं न विदितं नीचवत् ॥

14

15

16

(3) धैर्येण भूधर उवाग्बुधिवद् गभीरो

यस्तेजसार्क इव शीतकरः शशीव ।

ज्ञानेन गीष्पतिरिजोत्तमकर्मयोगी

तं भारतरथ हृदयं तिलकं नगामि ॥

(4) प्रसन्ना वाग्देवी सततसुखदा भक्तवशगा

निशान्ते स्वप्ने नां कलितामहिमानं गणपते ।

अवोचत् सानन्दं स्थिरचरगुरुः शम्भुतनयः

कलौ बुद्धेर्ज्ञाता हरतु तव विघ्नाननुदिनम् ॥

(5) हालं सरासईकृतं कविवरं श्रेष्ठं गुणाढ्यं तथा

नत्वा मङ्गलमातनोमि सुकवीन् ध्यात्वा महाराष्ट्रजान् ।

आदौ पूज्यमूकन्दराजचरणौ गीतार्थभावप्रदं

ज्ञानेशं प्रणमामि सत्कविवरं गूर्ध्नि स्थितं योगिनाम् ।

(6) वन्दे मित्रं माधवं मे सतीर्थं

विद्वद्वर्ये डाऊवंशावतंसम् ।

श्रुत्वा काव्यं यस्य हात्प्रधानं

हृष्टाः कामं बुद्धिमन्तो रसज्ञाः ॥

5. Answer any **SIXTEEN** of the following :

16

कोणत्याही सोळा प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

किसी भी सोलह प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

(1) अष्टाध्यायी ग्रंथे कति अध्यायाः सन्ति ?

(अ) पञ्च

(ब) षट्

(क) सप्त

(ड) अष्ट

(2) प्रत्येकाध्याये कति पादाः सन्ति ?

(अ) चत्वारः

(ब) पञ्च

(क) अष्ट

(ड) दश

(3) भाष्यस्य रचनाकारः कः ?

(अ) पाणिनी

(ब) वन्दराज

(क) भट्टोजी दीक्षितः

(ड) पतञ्जली

- (4) लघुसिद्धान्तकौमुदी ग्रन्थस्य रचनाकारः कः ?
- (अ) भरदराजः (ब) परितराजः
(क) पतञ्जली (घ) मुकुन्दराजः
- (5) सिद्धान्तकौमुदी ग्रन्थस्य अक्षरं नाम किम् ?
- (अ) त्रिभुगिव्याकरणम् (ब) इत्सुसिद्धान्तकौमुदी
(क) द्वादशभूमिनिष्करणम् (घ) वार्तिकीय व्याकरणम्
- (6) सूत्राणां कति प्रकाराः सन्ति ?
- (अ) सप्त (ब) षट्
(क) पञ्च (घ) त्रिंशत्
- (7) वार्तिकीय रचनाकारः कः ?
- (अ) कात्यायनः (ब) नारायणः
(क) जगन्नाथः (घ) कर्त्तिकदत्तः
- (8) विशेषप्रसंगे जगद्विषयं कथयति तद् सूत्रं किं जगति ?
- (अ) अधिकारसूत्रम् (ब) सप्तमसूत्रं
(क) विधिसूत्रम् (घ) शिष्टाणां सूत्रम्
- (9) मोहेश्वरसूत्रेषु गणयद्युक्तानि सन्ति सूत्राणि कति ?
- (अ) 8 (ब) 6
(क) 4 (घ) 5
- (10) लोपः किम् ?
- (अ) दर्शनम् (ब) अदर्शनम्
(क) लिखितं (घ) गूढम्
- (11) कस्य लोपः भवति ?
- (अ) वर्णस्य (ब) व्यञ्जनस्य
(क) व्यञ्जनस्य (घ) व्यञ्जनस्य
- (12) समाहारः किम् ?
- (अ) संयोग (ब) समानः
(क) स्वस्ति (घ) स्वस्ति
- (13) च वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् ?
- (अ) तालु (ब) कण्ठः
(क) जिह्वा (घ) नासिका

(14) बाह्य प्रयत्नस्य कति प्रकाराः सन्ति ?

(अ) 10

(ब) 11

(क) 12

(ड) 13

(15) प्रत्याह्वियते यस्मिन् लः इति कः ?

(अ) स्वरः

(ब) सूत्रम्

(क) प्रत्याहारः

(ड) प्रत्ययः

(16) अ स्वरस्य कति भेदाः सन्ति ?

(अ) 18

(ब) 12

(क) 17

(ड) 18

(17) लृ वर्णस्य कति भेदाः सन्ति ?

(अ) 12

(ब) 20

(क) 25

(ड) 30

(18) संयोगः कः ?

(अ) परः सन्तिकर्षः

(ब) सुक्तिङ्गन्तम्

(क) हलोऽनन्तराः

(ड) वर्णानां सन्धिः

(19) ए वर्णस्य किं स्थानम् ?

(अ) कण्ठोत्पत्तौ

(ब) दन्तोत्पत्तौ

(क) कण्ठः

(ड) नासिका

(20) महाश्वरणि सूत्राणि कति सन्ति ?

(अ) 15

(ब) 14

(क) 16

(ड) 17

सीताबाई कला,वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,अकोला

सराव परीक्षा-२०२२

बी.ए. भाग-२ सेमीस्टर चौथे

आवश्यक संस्कृत

वेळ- तीन तास

एकूण गुण-८०

Note :—(1) All questions are compulsory.

(2) Write answers in the offered medium.

सूचना :—(1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(2) उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

सूचना :—(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(2) उत्तरे स्वीकृत माध्यम में लिखिए।

1. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उतान्यांचा अनुवाद करा :—

किसी दो पाठ्यांशों का अनुवाद करें :—

- (1) अध्यारोपः नाम एकस्मिन् वस्तूनि अन्यस्य वस्तुनः आरोपणम् । यदा तत् आरोपणं दूरीभूय वस्तुनः यथार्थज्ञानं भवति तदा तं वेदान्ते अपवादं भणन्ति । यथार्थज्ञानेन भ्रमः अपगच्छति । ब्रह्मणोऽस्य विवेचनसमये वेदान्ते अस्य न्यायस्य उपयोगः क्रियते ।
- (2) एक अन्धः अपरः पङ्गुः । एतौ द्वौ एकत्र समागतौ । द्वयोः अपि एकमेव गम्यम् आसीत् । तदा एका युक्तिः ताभ्यां चिन्तिता । अन्धः स्वस्कन्धयोः उपरि पङ्गुम् उपवेशितवान् । इदानीम् अन्धः चलितुं शक्नोति पङ्गुः द्रष्टुं शक्नोति इति पङ्गुमार्गदर्शनेन अन्धः चलितुम् आरब्धवान् । एवं द्वाभ्यां गम्यं प्राप्तम् । एवमेव स्वस्वकर्माणि समर्थो यदि एकत्र समागत्य एकस्य कार्यस्य सिद्धयर्थं प्रयत्नं कुर्यात् तर्हि लक्ष्यम् प्राप्नुयाताम् इति अनेन न्यायेन बोध्यते ।
- (3) प्राचीनभारतीयैः आध्यात्मिकाधिदैविक-भौतिक-शास्त्रेषु गहनं संश्लेषणं कृत्वा अगूर्वं ज्ञानं संप्राप्तम् आसीत् इति सुप्रसिद्धमेव । परं केचन एवं मन्यन्ते यत् प्राचीनभारतीयैः यादृशम् आध्यात्मिकं रहस्यम् आकलितं न तादृशं भौतिकं विषयकम् । परम् एतद् तेषां मतं सर्वथा असमञ्जसम् एव ।
- (4) अगस्त्यविरचिते अग्निदाननाम्भिः ग्रन्थे तथा भारद्वाज-विरचिते विमानाधिकरणे विमानयन्त्रस्य वर्णनं लभ्यते । 'समशङ्कणसूत्रधार' नामा ग्रन्थः भोजदेवेन एकादशे शतके लिखितः आसीत् । तस्य प्रकाशनं गायकवाडसंस्कृतग्रन्थमालायां तमे ख्रिस्ताब्दे सञ्जातम् ।

(ब) Describe the summary of lesson 'प्राचीनभारते विमानविद्या'

6

'प्राचीनभारते विमानविद्या' या पाठाचा सारांश लिहा

'प्राचीनभारते विमानविद्या' इस पाठचा सारांश लिखिए।

OR/किवा/अथवा

Describe the summary of the lesson 'लौकिक न्याय'

'लौकिक न्याय' या पाठाचा सारांश लिहा

'लौकिक न्याय' इस पाठ का सारांश लिखिए।

2. (अ) Translate any TWO from the following :—

10

खाचीलपेकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित दो परिच्छेद का अनुवाद कीजिए :—

- (1) परमात्म्या चराचरमूर्ति व्याप्य तिष्ठति इत्यस्य तत्त्वस्य साक्षात्कार अस्माकं वैदिके ऋषिमुनिभिः कृतः। अत एव तेषां दृष्टिकोणः व्यापकः उदारश्च स्यात्। अत एव ते: 'एकं सद् विधा बहुधा नदन्ति' इति उदार सिद्धान्तं अङ्गीकृतः।
- (2) अस्माकं पूर्वपुत्रपौत्रकर्मतायाः नाथा पुष्ट्यर्थं प्रतिदिनं प्रातः उत्याय प्रातःस्नानञ्च परिष्कृतं प्रवर्तितं तस्मिन् संपूर्णभारतवर्षे निधता गिरिपर्वता नदन्त्यः पुरनगराणि तथैव ऋषिमुनयश्चक्रवर्तिनग्राजः पराक्रमि योनात्तव तत्रवेत्तार साधु-महात्मानः इत्यादीन् सर्वक्षेत्रेषु प्रकाशमानानां महापुरुषाणां तथा मातृगमोश्च समावेशः कृतः।
- (3) दक्षिणत्याग्निश्री केरल प्रदेशे जाते आचार्येः संपूर्णं भारतवर्षे पदयात्रां कुर्वन्भिः दिक्षु चाक्षरिपीठानि-बदरी-पुरी-शुभेरी-द्वारकाद्यानि प्रतिष्ठापितानि। एतद् एकमेव तथ्यं तत्रभवता संपूर्णभारतं प्रति स्नेहभावनां व्यनक्ति। तथैव भारतीयानाम् अन्तकरणे एकात्मभावनायाः दृढीकरण-विषयः आग्रहः स्पष्टीभवति।
- (4) इत्यस्मिन् श्लोके विमानोद्दयन प्रक्रिया लभ्यते। उदानवायो लघुत्वेन काष्ठीनिर्मितं विमानं आकाशं तरति इति अगस्त्यः जातवान्। इमं लघुतमं उदानवायुं विविधोबधिपुष्टयुक्ते कीशेयवस्त्रे बद्ध्वा विमानोद्दयनं क्रियते स्म।

(ब) Explain the importance of the 'वैदिक वाङ्मये एकता'

6

वैदिक वाङ्मयात एकतेचे महत्त्व विशद करा

वैदिक वाङ्मय मे एकता चा महत्त्व विशद कीजिए।

OR/किवा/अथवा

Write the importance of 'वेदोत्तकालिनः एकात्मता'

वेदोत्तकालील एकात्मतेचे महत्त्व विशद करा

वेदोत्त वाङ्मय मे मे एकात्मता विशद कीजिए।

3. (अ) Translate any **TWO** of the following 'श्लोकाः' :—

10

खालीलपैकी दोन श्लोकांचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से दो श्लोकों का अनुवाद कीजिए :—

(1) श्रुत्वा तदीयं वचनं विधास्तम्

मस्तानि-वाक्यं सहसागतं तत् ।

धनं महारावपदे स्थित मे

तता हि रम्या निजपादपेण ॥

(2) वनाद् वनश्रीर्विलयं गता चेद्

वा पूर्णचन्द्रादपि चन्द्रिका सा ।

भमापि रात्रेण भवेद् वियोगो

रात्रः प्रमाणं यदि तत् करिष्ये ॥

(3) उदासीनवदासीनो गुणैर्यो न विचाल्यते ।

गुणा वर्तन्त इत्येव थोडवतिष्ठति नडेगते ॥

(4) उर्ध्वं गच्छन्ति सत्वस्था मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः ।

जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः ।

(ब) Write the summary of "गुणत्रय विभागः"

6

"गुणत्रय विभागः" या पद्यांशाचा सारांश लिहा

"गुणत्रय विभागः" इस पद्यांश का सारांश लिखिए ।

OR/अथवा/किंवा

"Sketch the character of 'मस्तानीयम्'"

मस्तानीचे स्वभावचित्रण रेखाटा

मस्तानि का स्वभाव चित्रण कीजिए ।

4. (अ) Translate any **TWO** श्लोकाः of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन श्लोकांचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित किन्हीं दो श्लोकों का अनुवाद कीजिए :—

(1) विष्णुना सदृशो वीर्यं सोमवत्प्रियदर्शनः ।

कालग्निसदृशः क्रोधे क्षमया पृथिवीसभा ॥

(2) यौवराज्येन सद्योवतुमेच्छपीत्या महीपतिः ।

तस्याभिषेकं संभारान्दृष्ट्वा भार्याय कैकयी ।

पूर्वं दत्तवरादेवी वरमेनमयाचत ।

विवासनं च रामस्य भरतस्याभिषेचनम् ॥

- (3) अम्बा कुप्यति ततः सर्धिविधृता गर्भोष्णमुत्सृज्यतां
विद्वन्महात्मवृत्तका गतिर्गम विर मूर्ध्नि स्थितायावदा।
को विष्णुवागाद्भेषजवने प्रत्युत्तर दत्तवान्
पायोधिजलधि पयोधितद्धिवापनिधिर्वरधिः।।
- (4) कस्तूरी जायते वस्त्रात्मकं हन्ति करिणाकुलम्।
किं कुर्यात्कान्तरो युद्धे शूद्रतिरसः पलायनम्।

(ब) Sketch the character of राम

6

रामाचे स्वभावचित्रण करावा
राम का स्वभावचित्रण कीजिए।

OR/अथवा/किंवा

Write short note on "चित्रकाव्यानि"

'चित्रकाव्यानि' या पद्याक संग्रहास विषय
'चित्रकाव्यानि' इस पद्य का संग्रह लिखिए।

5. Choose the correct alternative of any 16 :-

16

लालीलौकी कोणत्याही 16 प्रश्नांचे योग्य पर्याय निवडा :-

किन्ही 16 प्रश्नों के योग्य पर्याय लिखिए :-

- (1) उत्तररामवर्तिस्य नाथकः कः
(1) बलवान् (2) राम
(3) लक्ष्मण (4) शत्रुघ्न
- (2) मुद्राराक्षसस्य रचयिता काः कः
(1) कालिदास (2) विशाखादत्त
(3) माघ (4) दण्डि
- (3) मुद्राराक्षसस्य प्रधान रसः कः कः
(1) वीर रस (2) शृंगार रस
(3) अद्भुत रस (4) सौन्दर्य रस
- (4) नागानन्द नाटकस्य कति अङ्काः
(1) 4 (2) 5
(3) 10 (4) 3
- (5) नागानन्द नाटकस्य प्रधान रसः कः
(1) शृंगार रस (2) शांत रस
(3) वीर रस (4) करुण रस

- (6) वेणीसंहारस्य नायिका का ?
- (1) सीता (2) द्रौपदी
(3) शाकुंतला (4) रत्नावली
- (7) रत्नावली नाटिकायाः नायिका का ?
- (1) रत्नावली (2) सीता
(3) गीता (4) भैरवी
- (8) धटोत्कचः कस्य पुत्रः ?
- (1) दुर्योधनस्य (2) श्रीकृष्णस्य
(3) अर्जुनस्य (4) भीमस्य
- (9) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य रचयिता कः ?
- (1) महाकवि कालिदासः (2) दण्डिः
(3) मयूर कविः (4) भासः
- (10) अग्निमित्रस्य ज्येष्ठाराजी का ?
- (1) धारिणी (2) मालविका
(3) अप्सरा (4) गणिका
- (11) मृच्छकटिकम् प्रकरणस्य नायकः कः ?
- (1) चारुदत्तः (2) दुष्यन्तः
(3) शकारः (4) भीमः
- (12) स्वप्नवासवदत्तम् नाटकस्य नायकः कः ?
- (1) उदयनः (2) दुष्यन्तः
(3) चाणक्यः (4) चंद्रगुप्तः
- (13) भासस्य विश्वत्यात-नाटकस्य नाम ?
- (1) स्वप्नवासवदत्तम् (2) पंचरात्रम्
(3) मुद्राराक्षसम् (4) वेणीसंहारम्
- (14) भासस्य श्रीकृष्ण चरित्र विषयकं नाटकम् ?
- (1) चारुदत्तम् (2) स्वप्नवासवदत्तम्
(3) बालचरितम् (4) अविमारकम्
- (15) शाकुन्तलस्य सर्वश्रेष्ठ अङ्कः कः ?
- (1) प्रथमः (2) द्वितीयः
(3) चतुर्थः (4) पंचमः

(16) अभिज्ञानशाकुन्तलम् कति अङ्काः ?

(1) 7

(2) 10

(3) 11

(4) 5

(17) कालिदासस्य प्रथम नाटकम् कम् ?

(1) अभिज्ञानशाकुन्तलम्

(2) मालविकाग्निमित्रम्

(3) अरुणशूरायम्

(4) सातवहाम्

(18) भास नाटकचक्रं कति नाटकानि सन्ति ?

(1) 13

(2) 10

(3) 7

(4) 12

(19) अनङ्गराज्य-नाटकस्य कति अङ्काः ?

(1) 7

(2) 10

(3) 2

(4) 11

(20) प्रबोधचन्द्रोदय नाटकस्य रसः कः ?

(1) शान्त रसः

(2) करुण रसः

(3) वीर रसः

(4) रौद्र रसः

Note :—Answer the questions in the medium offered.

सूचना :—उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

सूचना :—उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिए।

1. Translate any **FIVE** of the following :—

20

खालीलपैकी कोणत्याही पाच श्लोकांचे भाषांतर करा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच श्लोकों का अनुवाद कीजिए :—

- (1) शीर्णघ्राणाघ्रिपाणीन् व्रणि भिरपघनैर्धर्घराव्यक्तषोषान्
दीर्घाघ्रातानघौषैः पुनरपि घटयत्येक उल्लाघयन् यः।
धर्माशोस्तस्य वोऽन्त द्विर्गुणधन घृणानिघ्ननिर्विघ्नवृत्ते
र्दन्तार्घा सिद्धसंघै विदधत् घृणयः शीघ्रमहोविघातम् ॥
- (2) प्राची प्रागाचरन्त्योऽनितिचिरमचले चात्पुडामणित्व
मुञ्चन्त्यो रोचनाम्भः प्रचुरमिव दिशामुञ्चकैश्चर्चनाय।
चाटूत्कैश्चक्रनामां चतुरमविचलैर्लोचनैरर्च्यमाना
श्चेष्टन्तां चिन्तितानामुचितिमचरमाश्चण्डरोचीरूचो वः ॥
- (3) श्लोका लोकस्य भृत्यै शतमिति रचिताः श्रीमयूरेण भक्त्या
युक्तश्चेतान् पठेद्यः सकृदपि पुरुषः सर्वपापैर्विमुक्तः।
आरोग्यं सत्कवित्वं मतिमतुबलं कान्तिमायुः प्रकर्षं
विद्यामैश्वर्यमर्थं सुतमपि लभते सोऽन्न सूर्यप्रसादात् ॥
- (4) यत् कान्तिं प जाना न हरति कुरुते प्रत्युतातीव रम्यां
नो धत्ते तारकाभां तिरयति नितरामाशु यन्नित्यमेव
कर्तुं नालं निमेषं दिवसमपि परं यत्तदेकं त्रिलोक्या-
श्चक्षुः सामान्य चक्षु विसदृशमधभिद् भास्वतः स्तान्महो वः ॥
- (5) भक्तिप्रह्वयाय दातुं मुकुलपुटकुटीकोटर कोडलीनां
लक्ष्मीमाकण्डुकामा इव कमलवनोद्घाटनं कुर्वते ये।
कालाकारान्धकारानन् पतितजगत्साध्वसध्वं सकल्याः
कल्याणं वः क्रियासुः किसलयरुचयस्ते करा भास्करस्य ॥

- (6) श्रावृत्तिभ्रान्त विग्वा शर्मयिव दधत, शोषिणः स्तोष्मणोव
 ग्रीष्मे दावाग्नितास्ता एव रत्नमसकृद ये धरित्र्या धयन्ति ।
 ने प्रावृष्यात्रपानतिशयस्रज श्वोद्वान्ततोया हिमतीं
 भार्तण्डस्याप्रचण्डश्चरमशुभभिदेऽभीषतो वो भवन्तु ॥
- (7) धारा रायो घनायापदि सपदि करलम्बभूताः प्रपाते
 नत्वालोकैकदीपास्त्रिदशार्पितेपुर प्रस्थितौ वीथ्य एव ।
 निर्वणोद्योगिचोगिप्रगम निजतनुस्कारि वेत्रायमाण
 न्त्रायन्ता तीव्रभानोर्दिवसमूलसृता रश्मय कल्पयाद् ॥
- (8) मौलीन्दो मैषमोषीद्वद्युति मिति वृषभाङ्केन य शङ्कनेव
 भत्यप्रोद्घाटिताजाम्भोरुहकृहरगुहासुश्रितेनेव धात्रा ।
 कृष्णेन ध्वान्त कृष्ण स्वतनुपरि भवन्नस्तुनेव स्तुतोऽलं
 ाणाय स्तात्तनीयानपि तिमिररिपो स त्विणामुदगमो वः ॥

2. Answer any **ONE** of the following :—

12

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे लिहा :—

निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिए :—

Describe the importance of 'सूर्यकिरण'.

'सूर्यकिरण'चे महत्त्व वर्णन करा.

सूर्यकिरणों का महत्त्व संविस्तार विवशद कीजिए।

OR/किंवा/अथवा

Write brief notes on 'सूर्यरथ'.

'सूर्यरथ' विषयी संविस्तार माहिती लिहा.

'सूर्यरथ' के विषय में संविस्तार लिखिए।

3. Write short notes on any **THREE** :—

12

कोणत्याही तीन वर टीपा लिहा :—

किन्ही तीन पर टिप्पणी लिखिए :

(1) गयूरकवि

(2) शतककाव्य

(3) अरुणवर्णन

(4) सूर्यस्य तेज

(5) सूर्यस्य आध्यात्मिकवर्णनम्

4. (A) Explain any ONE 'कारिका' of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही एका कारिकेचे सविस्तर विश्लेषण करा :—

निम्नलिखित में से किसी एक 'कारिका' का सविस्तर विश्लेषण कीजिए :—

काव्यं यशसे अर्थकृते व्यवहारविदे शिवेतर क्षतये ।

सद्यः परानिर्वृत्तये कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे ॥

OR/किंवा/अथवा

शक्तिर्निपुणता लोकशास्त्रकाव्याद्यवेक्षणात्

काव्यज्ञशिक्षयाभ्यास इति हेतुस्तदुद्भवे ॥

(B) Write short notes on any TWO :—

10

कोणत्याही दोनवर टीपा लिहा :—

किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखिए :—

(1) उत्तम काव्य

(2) काव्यलक्षण

(3) कविसृष्टी

(4) मध्यमकाव्य

5. Write answers of any 16 of the following :—

16

खालीलपैकी कोणत्याही 16 प्रश्नाची उत्तरे लिहा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं 16 प्रश्नों के उत्तर लिखिए :—

(1) संस्कृत साहित्ये कविकुलगुरुः रूपेण कः गौरवान्वितः ?

(1) भासः

(2) कालिदासः

(3) अश्वघोषः

(2) नैषधीयचरितम् महाकाव्यस्य रचयिता कः ?

(1) श्रीहर्षः

(2) बाणभट्टः

(3) दण्डी

(3) नलस्य दूतकार्यं केन पक्षिणा कृतम् ?

(1) काकः

(2) मयूरः

(3) राजहंसः

(4) हर्षचरिते कति उच्छ्वासाः ?

(1) 5

(2) 8

(3) 6

(5) बुद्धचरितस्य रचनाकारः कः ?

(1) अश्वघोषः

(2) कालिदासः

(3) शूद्रकः

(6) नाट्यशास्त्रस्य प्रणेतारूपेण कः गौरवान्वितः ?

(1) महर्षि वाल्मीकि

(2) भरतमुनि

(3) कालिदासः

- (7) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य मूल धीतस्य नाम किम् ?
 (1) महाभारतम् (2) रामायणम् (3) पुराणम्
- (8) विक्रमोर्वशीयम् नाटकस्य नायिका का ?
 (1) शकुन्ता (2) उर्वशी (3) मालविका
- (9) मृच्छकटिकम् नाटकस्य नायिका कः ?
 (1) चावदता (2) दुष्यन्तः (3) उदयनः
- (10) मृच्छकटिकम् नाटकस्य रचयिता कः ?
 (1) अश्वघोषः (2) श्रीहर्षः (3) शूद्रकः
- (11) 'रत्नावली' नाटिकायाः रचयिता कः ?
 (1) श्रीहर्षः (2) शूद्रकः (3) अश्वघोषः
- (12) 'नागावन्द' नाटकस्य नायिका का ?
 (1) चावदता (2) मलयवती (3) मालविका
- (13) 'शारिपुत्रप्रकरण' नाटकस्य रचयिता कः ?
 (1) शूद्रकः (2) अश्वघोषः (3) बाणभट्टः
- (14) बाणभट्टः कस्य राज्ञः सभाकविः ?
 (1) अशोकस्य (2) उदयनस्य (3) श्रीहर्षवर्धनस्य
- (15) कादम्बरी मद्य कव्यस्य रचयिता कः ?
 (1) बाणभट्टः (2) अश्वघोषः (3) शूद्रकः
- (16) हर्षवर्धनस्य पितुः नाम किम् ?
 (1) राज्यवर्धनः (2) प्रभाकरवर्धनः (3) स्वामिवर्धनः
- (17) सौंदरानन्दकाव्ये कति सर्गाः ?
 (1) 8 (2) 10 (3) 12
- (18) किं महाकाव्यं विद्वद्वैशम्पायनेन रचितम् ?
 (1) कुमारसम्भवम् (2) नैषधीयचरितम् (3) रघुवंशम्
- (19) रघुवंशम् महाकाव्ये कति राजानाम् परिचयः अस्ति ?
 (1) 31 (2) 25 (3) 29
- (20) कुमारसम्भवम् महाकाव्ये कस्य जन्मवर्णनमस्ति ?
 (1) गणेशस्य (2) कार्तिकेयस्य (3) शंकरस्य

सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला
सराव परीक्षा-२०२२

बी.ए. भाग-३ सेमीस्टर पाचवे
संस्कृत साहित्य

वेळ -- ३ तास

गुण -- ८०

सूचना -- उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून द्यावीत.

१. खालील श्लोकांचे मराठीत भाषान्तर करा. (कोणतेही ३) 16

१) सरसिजमनुविधं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मी तनोति ।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥

२) अनाघ्रतं पुष्पं किसलयमलूनं कररुहै
रनाविधं रत्नं, मधु नवमनास्वदितरसम् ।
अखण्डं पुण्यानां फुलमिव च तद्रूपमनघं
न जाने भोक्तारं कमिह समुत्थास्यति विधिः ॥

३) तव कुसुमशरत्वं शीतरश्मित्वमिन्दो
वर्दयमिदमयथार्थं दृश्यते मव्दिधेषु ।
विसृजति हिमगभैरग्निमिन्दुर्मयूखै
स्त्वमपि कुसुमबाणान्वजसारीकरोषि ॥

४) पातुं न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीतेषु या
नादत्ते प्रियमण्डनाविप भवतां स्नेहे न या पल्लवम् ।
आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्याः भवत्युत्सवः
सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनुज्ञायताम् ॥

५) अभिजनवतो भर्तुः श्लाघ्ये स्थिता गृहिणीपदे
विभवगुरुभिः कृत्यैस्तस्य प्रतिक्षणमाकुला ।
तनयमचिरात्प्राचीवार्कं प्रसूय च पावनं
मम विरहजां व त्व वत्से शुचं गणयिष्यसि ॥

२. शकुंतलेचे किंवा शाङ्गरवाचे व्यक्तिचित्रण करा. 16
किंवा

अभिज्ञान शाकुंतलाच्या ५ व्या अंकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही चारवर टीपा लिहा

16

- (1) सूत्रधार
- (2) प्रियंवदा
- (3) मारीच
- (4) विष्कम्भक
- (5) कण्व
- (6) गौतमी

4. खालीलपैकी कोणत्याही तीन सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा. 15

- 1) ष्टुना ष्टुः।
- 2) झलां जशो ऽन्ते ।
- 3) तोर्लि ।
- 4) शश्छो ऽटि ।
- 5) हशि च ।

5. कोणत्याही 16 प्रश्नांचे योग्य पर्याय निवडा-

16

(1) कालिदासस्य सर्वश्रेष्ठ उपाधी का?

अ) कविकुलगुरुः ब) नाटककारः क) महाकविः ड) कविः

(2) □□□□□□□□ □□?

□) □□□□□□□□ □) □□□□□□ □) □□□□□□ □) विश्वामित्रः

(3) □□□□□□□□□□□□□□ □□ □□□□□ □□□□□□?

□) 8 □) 7 □) 6 □) 5

(4) □□□□□□□□ □□□□ □□ □□□□?

□) □□□□ □) □□□□□□ □) □□□□□□□□□□ □) □□□□□□

(5) □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□?

□) □□□□□□ □) □□□□□□ □) □□□□□□ □) □□□□□□

(6) शकुन्तलायाः पुत्रः कः?

□) □□□□□□□□ □) □□□□□□□□ □) □□□□□ □) □□□□□□

(7) □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□?

□) □□□□ □) □□□□□□ □) □□□□ □) □□□□

(8) स्वर्गात् हस्तिनापुरं आगच्छति कः संदेशवाहकः?

अ) इन्द्रः ब) मातलिः क) मारीचः ड) नारदः

(9) “अर्थोऽहि कन्या परकीय एव इति कस्य उक्तिः?

अ) अनसूयायाः ब) कण्वस्य क) गौतम्याः ड) शाङ्गरवस्य

(10) कालिदासस्य कति ग्रंथाः सन्ति?

अ) 5 ब) 6 क) 7 ड) 8

(11) □□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□?

अ) सिंहस्य ब) मृगस्य क) गजस्य ड) मयूरस्य

- (12) दुष्यन्तराजा कस्य वंशस्य राजा?
 अ) यदुवंशस्य ब) रघुवंशस्य क) गुरुवंशस्य ड) पुरुवंशस्य
- (13) वनजोत्सना का?
 अ) मालती ब) गुल्म क) नवमालिका ड) पुष्पमाला
- (14) शकुन्तलायाः हस्तात् अङ्गुलियकम् कस्मिन् तीर्थे पतितम्?
 अ) सोमतीर्थे ब) शक्तितीर्थे क) प्रयागतीर्थे ड) अप्सरस्तीर्थे
- (15) काव्येषु नाटकं रम्यं तत्र रम्या.....।
 अ) मालविका ब) शकुन्तला क) वसन्तसेना ड) उर्वशी
- (16) शकुन्तला माता का?
 अ) गौतमी ब) मेनका क) उर्वशी ड) अनसुया
- (17) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य अङ्गी रसः कः?
 अ) शृङ्गारः ब) वीररसः क) करुणरसः ड) हास्यः
- (18) शकुन्तलायाः धर्मपिता अस्ति-----।
 अ) विश्वामित्र ब) कण्वः क) वसिष्ठः ड) कालिदासः

सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला
 सराव परीक्षा-२०२२

बी.ए. भाग-३ सेमीस्टर सहावे
 संस्कृत साहित्य

वेळ-३तास

एकूण गुण-८०

सूचना -- उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून द्यावीत.

1. खालीलपैकी 2 उताऱ्यांचे भाषान्तर करा.

16

१) नरपतिस्तु तत् श्रुत्व प्रीयमाणेनान्तकरणेन तामवादिह । देवि, मुदावसरे विषीदसि । समृद्धास्ते गुरुजनाशिषः । पूर्णाः नो मनोरथाः । परिगृहितासि कुलदेपताभिः । प्रसन्नास्ते भगवानंशुमाली । न चिरणौवाति गणवदपत्यत्रयलाभेनानन्दयिष्यति भवतीम् । अवतीर्य च यथाक्रियमाणः क्रियाश्चकार । यशोवत्यापि तुतोष तेनपत्यर्भाषितेन ।

२) अस्मिन्नेव च काले राज्ञः परमसंमतः सर्वासां ग्रहसेहितानां पारदृश्यवा सकलगणकमध्ये महितो हितश्च त्रिकालानभाक तारको नाम गणक समुपसृत्य

विज्ञापितवान् । देव, श्रूयताम् । मान्धाता किलैवंविधे व्यतिपातादिसर्वदोषभिषङ्गरहिते सर्वैर्बुच्चस्थितध्वेवे ग्रहेष्वीदृशि लग्ने जन्म । अर्वाक ततोऽस्मिन्तराले पुनरेवेविधे योगे चक्रवर्तिजनने नाजनि जगति कश्चितपरः ।

३) प्रशान्ते च मन्येवेगे ससनेहमुत्थापयामास सुतम् । हस्तेन चास्य प्ररुदितस्य दृष्टिमुन्मार्ज । स्यवमपि लोचने पुनःपुनरापूर्यमाणे प्रमृज्य सुतवदनविनिहितनिमृमनयनयुगला चिरं स्थित्वा पुनःपुनरायतं नियवस्यावादित् , ' वत्स, नासि न प्रियो निर्गणे वा परित्यागाहो वा । स्तन्येनैव सह त्वया पीतेमे हृदयम् । परं कुलकलत्रमस्मि । चरित्रधना धर्मधवले कुले जाता । वीरजा, वीरजाया , वीरजननी च मादृशी पराक्रमक्रिता कथमन्यथा कुर्यात् ।

2 (अ) यशोवतीच्या सतीगमनाचे वर्णन करा.

10

किंवा

राज्यश्रीच्या विवाहाचे वर्णन करा

(ब) कोणत्याही एकावर टीपा लिहा

6

(१) ग्रहवर्मा

(२) बाणभट्टस्य शैली

(३) हर्षजन्मोत्सवः

3. खालीलपैकी कोणतेही चार अलंकार व्याख्या उदाहरणासह स्पष्ट करा - 16

(१) उपमा

(२) उत्प्रेक्षा

(३) रूपक

(४) निदर्शना

(५) श्लेष

(६) दीपक

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन ग्रंथांचा परिचय लिहा- 16

(१) महाभारत

(२) उत्तररामचरितम्

(३) रघुवंशम्

(४) रामायण

5. कोणत्याही 16 प्रश्नांचे योग्य पर्याय निवडा-

16

(1) कालिदासस्य सर्वश्रेष्ठ उपाधी का?

□) □□□□ □) □□□□□□□ □) □□□□□□□□□□ □) □□□□□□□

(2) कालिदासस्य कति ग्रंथाः सन्ति?

अ) 5 ब) 6 क) 7 ड) 8

(3) रघुवंशे कति सर्गाः सन्ति?

अ) 17 ब) 11 क) 18 ड) 19

(4) उत्तररामचरितस्य अङ्गीरसः कः?

□) □□□□□□□□ □) □□□□□□ □) □□□□□□□ □) □□□□□□

- (5) उत्तररामचरितस्य नायकः कः?
 अ) रामः ब) परशुरामः क) लवः ड) लक्ष्मणः
- (6) रामायणे कति काण्डाः सन्ति ?
 अ) 8 ब) 7 क) 9 ड) 6
- (7) रघुवंशे कति राजानाम् वर्णनम् अस्ति?
 अ) 21 ब) 11 क) 31 ड) 41
- (8) महाभारते कति पर्वाणि सन्ति ?
 अ) 21 ब) 11 क) 18 ड) 41
- (9) मृच्छकटिके कति अङ्के सन्ति?
 अ) 10 ब) 11 क) 9 ड) 7
- (10) भवभूतेः कति ग्रंथाः सन्ति?
 अ) 5 ब) 6 क) 3 ड) 4
- (11) शूद्रकस्य कति ग्रंथाः सन्ति?
 अ) 4 ब) 1 क) 3 ड) 2
- (12) मृच्छकटिकस्य नायिका का?
 अ) शकुन्तला ब) सीता क) वसन्तसेना ड) मदनिका
- (13) रामायणे श्लोकसंख्या कति?
 अ) 24,000 ब) 23,000 क) 24,440 ड) 21,440
- (14) उत्तररामचरिते न् ?
 अ) 8 ब) 7 क) 6 ड) 5
- (15) कालिदासस्य कति महाकाव्यानि सन्ति ?
 अ) 2 ब) 1 क) 3 ड) 5
- (16) उत्तररामचरितस्य तृतीयस्य नाम किम् ?
 अ) छायाङ्कः ब) गर्भाङ्कः क) चित्राङ्कः ड) दण्डाकारण्य
- (17) मृच्छकटिकस्य नायकः कः ?
 अ) रामः ब) चन्द्रगुप्तः क) चाणक्यः ड) चारुदत्तः
- (18) रघुवंशस्य कस्मिन् सर्गे अजविलापः विद्यते?
 अ) 8 ब) 1 क) 3 ड) 5
-
-

दि बेरार जनरल एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचालीत
सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला
सराव परीक्षा - २०१८
बी.ए. भाग १ सेमीस्टर पहिले
विषय :- आवश्यक संस्कृत

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— (1) ALL questions are compulsory.

(2) Write answers in the offered medium.

सूचना :— (1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

सूचना :— (1) उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

(2) उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. (अ) Translate any **TWO** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचा अनुवाद करा :

किसी दो पाठ्यांशों का अनुवाद करें :

(1) अधुनास्य सन्निधाने पलायितुमक्षमः। तद्यथा भवितव्यं तद्भवतु। तावद्विश्वासमुत्पाद्यास्य समीपमुपगच्छामि। इत्यालोच्योपसृत्याब्रवीत्—आर्य, त्वामभिवन्दे। गृध्रोऽवदत्-कस्त्वम्। सोऽवदत्-मार्जारोऽहम्। गृध्रो ब्रूते— दूरमपसर। नो चेधान्तकोऽसि मया।

(2) एवं विश्वास्य स मार्जरस्तरुकोटरे स्थितः। ततो दिनेषु गच्छत्सु वक्षिणावकानाक्रम्य कोटरमानीय प्रत्यहं खादति। येषामपत्यानि खादितानि तैः शोकार्तेः विलपदिभरितस्तो जिज्ञासा समारब्धा। यचरिज्ञाय मार्जारः कोटरान्निसृत्य बहिः पलायितः।

(3) न मया किमपि दूषणास्पदं कृतम् ? प्रमादास्पदमेव देवीवचनम्। देवि, मत्कृतपातकमिव पातकं नान्येन केनापि कृतं स्यात्। कलिंगरणभूमावपरिमितजीवहत्याभवत्। भूषणास्पदमिदं किं मम पातकिनः। तिष्ठतु तावत्। साम्प्रतमपि कलिंगरणभूमौ हतानां सैनिकानां करुणरवा मम कर्णपथमापतन्ति।

(4) पुत्रः—तात, मातः न्यग्रोधसंन्यासी—दानीमेवाभ्यां दृष्टः। तेन चोक्तम् ममाश्रममागच्छतम्। ततश्च तत्र भगवतो बुद्धस्य रम्यां कथां कथयिष्यामि। तात, गच्छाव किं तस्य संन्यासिनम् आश्रमम्।

(ब) How दीर्घकर्ण earned trust of जरद्गव ?

6

दीर्घकर्णाने जरद्गवाचा विश्वास कसा संपादन केला ?

दीर्घकर्ण ने किस तरह जरद्गव का विश्वास संपादन किया ?

OR/किंवा/अथवा

Why and how 'सम्राट अशोक' accepted the path of non-violence and place ?

सम्राट अशोक अहिंसा व शांतीच्या मार्गावर कसा वळला ?

सम्राट अशोक ने अहिंसा तथा शांति का पथ क्यों अपनाया ?

2. (अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचा अनुवाद करा :

किती दो वाक्यांशो का अनुवाद करें :

- (1) 1961 तमे ख्रिस्ताब्दे सुवैमलस्य प्रथम दिनाब्दे कर्नाति इति लघुग्रामे कल्पना जनिमलभत। अद्याद्यादेव कल्पनायाः जनसि विमानोड्डयने अवकाशगमने च रचिरासीत्। बाल्यकाले यदा तस्याः सख्याः गायनवादनतर्जनानि कुर्वन्ति तदा सा विमानस्य चित्रं अलिखति स्म। तस्याः एतामभिरुचिं दृष्ट्वा पितुः तस्याः प्रवेशं कर्नास्यं रवीन्द्रनाथ टागोर विद्यालयमवारयत्।
- (2) 1997 तमे ख्रिस्ताब्दे नोव्हेंबरमासाय 19 दिनाब्दे सा प्रथमवारमवकाशं गतवती। तस्या प्रथमा अवकाशयात्रा महती सफलता जाता। तस्या अद्यस्य साहसं दृष्ट्वा तासा संस्थया तस्याः द्वितीयवारं घटनं कृतम्। अधिकस्य अधिकं फलं सधमेषैव लभते। एतस्या यात्रायां तथा सह अन्ये षट् सहयात्रिणः आसन्।
- (3) एवमखिलमेव कार्यालयीनमाहिनकं पथवत् प्रचलितमालीत्। को नाम जानीते सार्धद्वादशवादाने तस्मिन्नेव प्रशान्ते स्थाने तादृशः भीषणः परफोटः प्रादुर्भवेदिति ? न तत्र किमपि अप्वरत्रं पतितं न वा स्पोटकाः प्रदुक्ताः। नाग्निप्रकोपो जातः न चापि भूकम्पः। तथापि परिस्थितिस्तु तादृश्यमेव भयङ्करी।
- (4) पथावकाशं सूची सूत्र प्रावधानस्यापि सूचना अग्रे प्रेषिता किन्तु कतिपयमासेभ्यः पश्चात्तदपि सर्वं निलीनं, यतः तत्कृते निविदापत्रमावश्यकमिति निर्देशः उच्चकार्यालयतः सम्प्राप्तः। निविदापत्रस्य मूल्यं दशरूप्यकाणि। को नाम रूप्यकवत्पुष्टया सूच्याः विक्रयणार्थं दशरूप्यकाणां व्ययं करोतु ?

(ब) Sketch the character of कल्पना चरित.

6

कल्पना चावलाचे जीवनचरित्र रेखाटा.

कल्पना चावला का जीवनचरित्र चित्रिते।

OR/किंवा/अथवा

Describe the "Office Environment" with the help of lesson 'कस्यचित् कीचकस्य'

'कस्यचित् कीचकस्य' या पाठाच्या आधारे कार्यालयीन वातावरणाचे वर्णन करा.

'कस्यचित् कीचकस्य' पाठ के आधार पर कार्यालयीन वातावरण विशद कीजिये।

3. (अ) Translate any TWO श्लोकांस of the following :

10

कोणत्याही दोन श्लोकांचा अनुवाद करा :

किती दो श्लोको का अनुवाद कीजिये

- (1) सुग्रीवं नाम धर्मवान् कश्चित् वानरसुहृन्वत्
वीरो विनिकृतोभ्रान्तो नमद् भवति वृद्धितः।
प्राप्तोऽहं प्रेषितस्ते - सुग्रीवेषु भद्रात्मना
राज्ञो वानः मुख्यतः समुत्तमः नाम वानरः।।

- (4) अहिंसा सत्यमक्रोध इति प्रत्याम्बकनयम्
 तस्मै सत्संगप्रहासदाय कृष्णकाय नमो नमः ।
 नमः स्वानन्दरूपदाय देवाय परमात्मने
 यत्कटाक्षविलसेन लीयन्ते देन्दुराण्यः ॥

(ब) Explain the importance of trees according to the lesson 'वृक्षमहिमा'.

6

'वृक्षमहिमा' पाठानुसारं वृक्षादि महत्त्व स्पष्ट करा.
 'वृक्षमहिमा' पाठ के आधार से वृक्षों का महत्त्व विशद कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Write the celebration of 'गांधी जन्म' in your words.

महात्मा गांधीचा जन्मोत्सव आपल्या शब्दात लिहा.
 महात्मा गांधी जन्मोत्सव प्रसंग आपने शब्दों में स्पष्ट करें।

5. Choose the correct alternative of any 16 :

16

खालीलपैकी कोणत्याही 16 प्रश्नांचे योग्य पर्याय निवडा :

किन्हीं 16 प्रश्नों के योग्य पर्याय लिखिये :

(1) महर्षी वाल्मीकिना प्रथमः श्लोकः कस्मिन् वृत्ते प्रकटितः ?

(1) आर्या (2) अनुष्टुभं

(3) माथत्री

(2) रामायणस्य सप्तमकाण्डस्य नाम किं ?

(1) युधकाण्डं (2) सुन्दरकाण्डं

(3) उत्तरकाण्डं

(3) श्रीहनुमान् कस्य अंशः ?

(1) वायुदेवः (2) सूर्यदेवः

(3) इंद्रदेवः

(4) श्रीरामस्य जन्मतिथिः का ?

(1) अश्विन शु. नवमी (2) चैत्र शु. नवमी

(3) श्रावण कु. अष्टमी

(5) श्रीरामेण प्रथमवारं कस्य सखित्वया कथं कृतं ?

(1) लज्जा (2) सारिका

(3) सिंहिका

- (6) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (7) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (8) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (9) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (10) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (11) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (12) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (13) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (14) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः
- (15) श्रीगणेशाय नमः कविभिः प्रकीर्तितः ?
 (1) महाकविः
 (2) महाकविः
 (3) महाकविः

(16) श्रीरामचंद्र कन्यां वधः कः कृतः ?

(1) रामसा

(2) सरयू

(3) गोदावरी

(17) श्रीरामः अयोध्यानगरीं कैम दानेन अकृतवान् ?

(1) रथेन

(2) जलदानेन

(3) विमानेन

(18) कुम्भकर्णस्य केन शपथः कृतः ?

(1) विष्णुः

(2) ब्रह्मदेवः

(3) शिवः

(19) कुम्भकर्णस्य वधः केन कृतः ?

(1) लक्ष्मणः

(2) श्रीरामः

(3) सुग्रीवः

(20) श्रीरामस्य साहाय्यार्थं केन रथः प्रेषितः ?

(1) भरतः

(2) अंगदः

(3) इंद्रः

सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला
द्वितीय वर्ष कला विभाग (B.A.II)

सराव परीक्षा - 2017 - 2018
विषय: संस्कृत साहित्य

वेळ : 3 तास

गुण: 100

सूचना: उत्तरे स्वीकृत माध्यामातून लिहावीत.

प्रश्न 1 ला खालीलपैकी कोणत्याही 3 पद्यांशांचे भाषान्तर करा. 15

- 1) शिष्टा क्रिया कस्यचिदात्मसंस्था
संक्रान्तिरन्यस्य विशेषयुक्ता ।
यस्योभयं साधु स शिक्षकाणां
धुरि प्रतिष्ठापयितव्य एव ॥
- 2) जनमिमनुरक्तं विध्द नाथेति गोये
वचनमभिनयतगुणो बिम्बाध्रालक्तकः ।
प्रणयगतिमदृष्टत्वा धारिणीसंनिकर्षा
दहमिव सुकुमारप्रार्थनाव्याजमुक्तः ॥
- 3) रक्ताशोकरुचा विशेषि णाहू नतावंसयोः
प्रत्याख्यातविशेषकं कुरबकं श्यामावदातारणम् ।
आक्रान्ता तिलकक्रिया व तिलकैर्लग्नद्विरेफाञ्जनैः
सावज्ञेव मुखप्रसाधनविधौ श्रीर्माधवी योषिताम् ॥
- 4) दीर्घाक्षं शरदिन्दुकान्ति वदनं कान्त्या स्वाङ्निर्वेशपूर्वम् ।
संक्षिप्तं निबिडन्नतस्तनमुरः पार्श्वे प्रमृष्टः इव :
मध्यः पाणिमितो नितम्बि जघनं पादावरालाङ्गुलि
छन्दो नर्तयितुर्यथैव मनसः श्लिष्टं तथास्याः वपुः ॥
- 5) देवानामिदमामनन्ति मुनयः कान्तं क्रतुं चाक्षुषं
रुदेणदमुमाकृतव्यातिकरे स्वाङ्गे विभक्तं व्दिधा ।
त्रैगुणयोद्भवमत्र लोकचरितं नानारसं दृश्यते
नाटयं भिन्नरुचेर्जनस्य बहुधाप्येकं समाराधनम् ॥

प्रश्न 1 ला आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोवर टिपणे लिहा.

10

- 1) इरावती 2) गणदास 3) परिव्राजिका 4) कालिदासाची शैली

प्रश्न2अ)खालीलपैकी कोणत्याही 3 वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टिकरण करा.15

- 1) अयमपरः कार्यान्तरसचिवो ऽस्मानुपस्थितः ।
- 2) उचितवेलातिक्रमे चिकित्सकाः दोषमुदाहरन्ति ।
- 3) मालविकाप्येषु दिवसेष्वनुभूतमुक्तेव मालतीमाला म्लायमाना लक्ष्यते ।
- 4) यदि राजकार्येष्वपीदृश्युपायसनिपुणतार्यपुत्रस्य ततः शोभनं भवेत् ।
- 5) न हि कमलिनीं दृष्ट्वा ग्रामहमेवक्षते मतङ्गजः ।

प्रश्न2रा आ) विदूषक किंवा धारिणीचे व्याक्तिचित्रण करा.

10

किंवा
मालविकाग्निमित्रम् नाटकाच्या पहिल्या अंकाचे रसग्रहण करा.

प्रश्न 3रा खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपणे लिहा. 20

- 1) काव्यप्रयोजने
- 2) मम्मटकृत काव्यलक्षण
- 3) काव्यहेतुः।
- 4) उत्तमकाव्याचे लक्षण
- 5) ब्रह्मदेवाची सृष्टि
- 6) मध्यम काव्य

प्रश्न 5वा महाविद्यालयातून काही दिवस अनुपस्थित राहण्यासाठी महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांना विनंती पत्र लिहा किंवा मित्राला आभिनंदनाचे पत्र लिहा.

किंवा

10

खालीलपैकी एका विषयावर निबंध लिहा

- 1) मयूरः।
- 2) संस्कृतम् संस्कृतेः मूलम् ।
- 3) मम भारत देशः ।
- 4) प्र3रा आ) संधि सोडवा (कोणतेही 3)
- 5) 1) उपेन्द्रः 2) नायकः 3) हरये 4) गंगोदकम्
- 6) 5) दैत्यारिः 6) गंगौघः

15

दि बेरार जनरल एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचालित
सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला
सराव परीक्षा - २०१९
बी.ए. भाग १ सेमीस्टर दुसरे
विषय :- आवश्यक संस्कृत .

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Write answers in the medium offered.

सूचना :— उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

सूचना :— उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

(अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) कर्णः — पूर्वमेवाहं जामदग्न्यस्य सकाशां गतवानस्मि।

शल्यः — ततस्ततः

कर्णः — ततः। विद्युल्लताकपिलतुङ्ग जडाकलाप मुद्यत्प्रभावलयिनं परशुं दधानम्। क्षत्रान्तकं मुनिवरं भृगुवंश केतुं गत्वा प्रणम्य निकटे निभृतः स्थितोऽस्मि।

(ii) ततः एकदा कश्चिद्दिगम्बरः राजासमीपमागत्य आशीर्वादपूर्वकं राज्ञो हस्ते फलं दत्वा अब्रवीत्, "भो राजन्। अहं कृष्णचतुर्दश्यां महाश्मशाने अघोरमन्त्रेण हवनं करिष्यामि; तत्र त्वया उत्तरसाधकेन भवितव्यम्। राज्ञा च प्रतिज्ञातम्। तस्य तेन प्रसङ्गेन राज्ञो वेतालः प्रसन्नो जातः; अष्टौ महासिद्धयः प्राप्ताः। भूतले विक्रमस्य सादृश्यं कोऽपि न बभार।"

(iii) कर्णः — तत उक्तोऽहं भगवता ब्राह्मणेभूपदेशं करिष्यामि न क्षत्रियाणामिति।

शल्यः — अस्ति खलु भगवतः क्षत्रिवंशैः पूर्ववैरम्। ततस्ततः।

कर्णः — ततो नाहं क्षत्रियः इत्यस्त्रोपदेशं ग्रहीतुमारब्धं मया।

शल्यः — ततस्ततः

कर्णः — ततः कतिपय कालातिक्रमे कदाचित्फलमूल समित्कुशकुसुमाहरणाय गतवता गुरुणा सहानुगतोऽस्मि।

2. (अ) Translate any TWO of the following :-

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :-

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद करें :-

- (i) अन्धश्रद्धया, भगुर्हिते विद्वन्वत् महापुरुषो गाडगेमहाराज इत्ये यावत् घटकर्मैः धारणात् गाडगेबाबा इति नाम्ना विख्यातोऽयं सत्सपुत्रः । अन्धश्रद्धाविचारणार्थं महारण्ड्य ग्रामे ग्रामे जनै सह वैदर्भभाषया प्रश्नोत्तररूपसंवादेन कीर्तनं करोति सा साधनयोऽयम् ।
- (ii) षोडशवर्षे तस्य कर्तृत्वं पृथक् प्रमावितेन धनज्ञी ज्ञान्वाकर इत्यनेन कृतवाच्यं तावत् सवन्वत् तस्मै प्रदत्ता । षोडशवर्षे तस्य विवाहः जातः । तस्य गृहे कन्यास्तन समागतम् । तदानीं तान् आले अजाबलिं दत्त्वा मद्यपानञ्च कृत्वा पुत्रोत्पन्नभावायन्ते जनाः । परं डेबू निश्चयं कृतवान् — मम गृहे न भवेद्विदं सर्वम् ।
- (iii) भारतीय-संस्कृत्या निर्माणसंस्कारसिद्धिं मूर्तिभिः कृत्वा देवाराधनायां धार्मिकता, कर्मपरमिता, पुनर्जन्म-सिद्धान्तः, परमसिद्धिपुत्रा, सार्वजनीनता च इति भारतीय संस्कृतेः कानिचिद् साधारणानि वैशिष्ट्यानि । देवपूजायां सामाजिक-भारतीय संस्कृतिकर्मण्यं सुप्रतिष्ठितम् वसुधैव कुटुम्बकमिति भावना च समाधारिता ।
- (iv) पुरा त्रयो व्यवसायाः प्रधानरूपेण प्रचलितः आसन् । कृषिः, पशुपालनं, शिल्पं च । भारतस्य मूलतः प्राप्तव्यानि कृषिफलानि भानि, रक्षुः, कामसिद्धिं च सन्ति । पुरा कृषिविद्वेषं भारतस्य प्रसूता । वृक्षारोपणस्य बहुविधानि प्रयोजनानि यथा छायायै, शरणायै, पुष्पफलार्थं सौन्दर्यार्थञ्च । व्यवहार-स्थलमार्गेण जलमार्गेण च प्रचलितः आसीत् ।

(ब) Describe the life of कर्मयोगी गाडगेमहाराज and his contribution in Social Service

6

कर्मयोगी गाडगेमहाराजचे जीवनी व समाजसेवेचे योगदान वर्णन करा ।

कर्मयोगी गाडगेमहाराज का जीवन तथा उनका समाज से की गयी सेवा का विवरण निम्नलिखित में लिखिए ।

OR/किंवा/अथवा

Explain the distinguishing features of Indian Culture.

भारतीय संस्कृतीच्या अहत्त्वपूर्ण वैशिष्ट्यांची चर्चा करा

भारतीय संस्कृती की महत्वपूर्ण विशेषता की चर्चा कीजिए ।

3. (अ) Translate any TWO of the following :-

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :-

निम्नलिखित में से दो का अनुवाद करें :-

(i) देवी संपद्मोदयस्य निवृत्तं जगती मत्ता ।

मा शुभं सप्तदशैः कालैः तत्रैव जगती मत्ता ।

ह्रीं कृतमर्त्यं तत्रैव जगती मत्ता ।

देवी विष्णोः प्रीतिं तत्रैव जगती मत्ता ।

- (ii) तानहं द्विषतः क्रूशान् संसारेषु नराधमान् ।
 विषाम्यजग्रगशीभानासुरीष्वेव योनिषु ॥
 आसुरी योनिमापन्ना मूढा जन्मनि जन्मनि ।
 मागप्राप्यैव कौन्तेय ततो यान्त्यधमां गतिम् ॥
- (iii) आद्याशाखा भवेत् तृतीया नन्दिनीति च ।
 तृतीया सुन्दरी नाम चतुर्थी स्थात् प्रियानना ॥
 भद्रेति पञ्चमीशाखा प्रशस्ताः पञ्चवेशमनि ।
 अतोऽधिकास्तु याः शाखाः गृहद्वारि न ताः शुभा ॥
- (iv) सशल्यं पादहीनं च समसन्धि शिरोगुरुः ।
 वेशमनामिदमुद्दिष्टं मर्मदोषचतुष्टयम् ॥
 वास्तुक्षेत्रस्य यत्राङ्गो यत्प्रवर्तते ।
 तदङ्गं वास्तुनस्तस्यच्छिन्नं तेनेति निर्दिशेत् ॥

(ब) Explain गृहदोषाः as described in the lesson 'भवननिवेशः'.

6

'भवननिवेशः' या पाठानुसार गृहदोषाचे वर्णन करा ।
 'भवननिवेशः' इस पाठ के अनुसार गृहदोष का वर्णन करें ।

OR/किंवा/अथवा

Describe the 'आसुरीसंपद्'.

'आसुरीसंपत्ति' चे विवेचन करा.

'आसुरीसंपद्' का वर्णन कीजिए ।

4. (अ) Translate any TWO of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन्नाचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिए :—

- (i) बलयाङ्कितं सरलम् ।
 कृष्णमसीविभूषितम्
 मुक्तामणिमालासमम् । सुपाठम् ॥
- (ii) गरुणवयसि सूक्ष्मम् ।
 वार्धके च तदयोग्यम् ।
 अतो मध्यममक्षरम् । लेख्यं सदा ॥
- (iii) अग्रेसराणि राष्ट्राणि सन्ति तान्येव भूतले ।
 योगक्षेमकरो यत्र सेष्यते संततः श्रमः ॥
 ध्वस्तान्यापि महायुद्धैः राष्ट्रयुत्थापयन्ति ते ।
 ये समाराधयन्ते भक्त्या महान् देव परिश्रमः ॥

- (iv) शीघ्रं चानि पश्यन्ति समाया अपादिभिः
 अमहाकल्पमन्त्रेण तानि पश्यन्ति तत् क्षणम् ।।
 इमही हि मत्तु स्वर्गं व्यहारे नक्तौ धृमम् ।
 श्रमो ह्येव इत्तु मत्तु स्वर्गं वासह्यं नक्तौ पश्यन् ।।

(v) Write the summary of निरुपनिषद् (निबन्धनात्) 6

'लेखनक्रियाविरूपणम्' पाठस्य सारांशं लिहा।
 'लेखनक्रियाविरूपणम्' पाठस्य सारांशं लिखी।

OR/किंवा/अथवा

Illustrate the significance of the hard-work with the help of अमर्गीता

श्रमगीता या पाठस्य आधारे श्रमस्य महत्त्व स्पष्ट करा

'श्रमगीता' एस पाठस्य आधारे श्रमस्य महत्त्व स्पष्ट करिजि।

5. Choose the correct alternative of (any SIXTEEN) :- 16

कौशल्याही सोढा प्रश्नांटे योग्य पर्याय शिबडुत पाररे विहा :-

किन्ही सोत्तह प्रश्नांटे उचित पर्याय चुनकर उत्तर लिहिणु :-

- (1) महाभरते कस्य वंशस्य वर्णनात् कर्ता
 (अ) यदुवशस्य (ब) सूर्यवंशस्य
 (क) पुरुवंशस्य (ड) कुंभवंशस्य
- (2) गंगाया मवान् पुत्र कः ?
 (अ) भीमः (ब) सत्यव्रतः
 (क) भीष्मः (ड) दुर्योधनः
- (3) कीरवेष्टु कः ज्योतिः ?
 (अ) दुर्योधनः (ब) दुर्जाननः
 (क) युधुत्सुः (ड) दुहितवः
- (4) पाण्डवै कः नगरी स्थापिता ?
 (अ) हरितनागपुरम् (ब) अन्वप्रस्थानम्
 (क) एकवर्जा (ड) हरिकी
- (5) राजसूययज्ञे श्रीकृष्णः कस्य वधम् कर्तरी ?
 (अ) जनसधः (ब) पालयवः
 (क) जिबुपाजः (ड) कसः

- (6) दुपदेन द्रोणाचार्यवद्वार्थं यज्ञात् प्राप्तः पुत्रः कः ?
 (अ) धृष्टसुम्नः (ब) प्रसुम्नः
 (क) धर्मवीरः (ड) अर्जुनः
- (7) धृतराष्ट्रस्य भार्यायाः नाम किम् ?
 (अ) कुन्ती (ब) गान्धारी
 (क) मादी (ड) सुलोचना
- (8) वनवासे पाण्डवाः कुत्र निवसन्ति स्म ?
 (अ) द्वितवने (ब) खाण्डववने
 (क) चित्रवने (ड) सुन्दरवने
- (9) कोरवाणां प्रथमः सेनापतिः कः आसीत् ?
 (अ) द्रोणः (ब) भीष्मः
 (क) कर्णः (ड) दुष्यासनः
- (10) बलरामः तीर्थयात्रार्थं कुत्र गतः ?
 (अ) प्रभासक्षेत्रम् (ब) पुष्करक्षेत्रम्
 (क) हरिद्वारम् (ड) काशीपुरम्
- (11) कर्णास्य रथचक्रं केन गृहीतम् ?
 (अ) अर्जुनः (ब) पृथ्वी
 (क) श्रीकृष्णः (ड) इन्द्रः
- (12) अज्ञातवासे द्रोणदाः नाम किम् आसीत् ?
 (अ) वैदेही (ब) पाञ्चाली
 (क) सैरन्धी (ड) कृष्णा
- (13) नकव्युहोः कौरवाः कस्य हत्यां अकुर्वन् ?
 (अ) अभिरथः (ब) अभिमन्युः
 (क) घटोत्कचः (ड) न कोऽपि
- (14) युद्धमन्तरूपेण अर्जुनः कस्य सारथ्यं अकरोत् ?
 (अ) उत्तरस्य (ब) इन्द्रस्य
 (क) शल्यस्य (ड) कर्णास्य
- (15) अम्बा कः प्रति अनुरक्ता आसीत् ?
 (अ) शतनुः (ब) शौनकः
 (क) शल्यः (ड) भीष्मः

(अ) दुर्धितरः

(ब) धृतराजः

(क) विदुरः

(द) पाण्डुः

(17) कौरवसभायाः भाण्डव्यायाः भूतानां कः अन्तरीत् ?

(अ) विराट्

(ब) धृष्टके

(क) अर्जुनः

(द) भीमः

(18) मनसामे जैन द्रोणस्य अपहरणं कस्मिन् ?

(अ) जयद्रथः

(ब) कर्णः

(क) कर्णः

(द) शल्यः

(19) कौरवभाण्डव्यानां महायुद्धं कुत्र अभवत् ?

(अ) कुरुक्षेत्रे

(ब) प्रभासक्षेत्रे

(क) सुक्षेत्रे

(द) हरिद्वारे

(20) अर्जुनः कस्य अंगं आसीत् ?

(अ) यमराजः

(ब) इन्द्रः

(क) वायुः

(द) अश्विनीकुमारौ

सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला
सराव परीक्षा-२०१७
बी.ए. भाग-३
संस्कृत साहित्य

वेळ -- 3 तास

गुण -- 100

सूचना -- उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून द्यावीत.

प्रश्न 1 ला अ) खालील श्लोकांचे मराठीत भाषान्तर करा. (कोणतेही 3) 15

- 1) सरसिजमनुविध्दं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मी तनोति ।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥
- 2) अनाघृतं पुष्पं किलयमलूनं कररुहै
रनाविध्दं रत्नं, मधु नवमनास्वदितरसम् ।
अखण्डं पुण्यानां फुलमिव च तद्रूपमनघं
न जाने भोक्तारं कमिह समुस्थास्यति विधिः ॥
- 3) तव कुसुमशरत्वं शीतरश्मित्वमिन्दो
वर्दयमिदमयथार्थं दृश्यते मव्दिधेषु ।
विसृजति हिमगभैरग्निमिन्दुर्मयूखै
स्त्वमपि कुसुमबाणान्वजसारीकरोषि ॥
- 4) पातुं न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीतेषु या
नादत्ते प्रियमण्डनाविप भवतां स्नेहे न या पल्लवम् ।
आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्याः भवत्युत्सवः
सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनुज्ञायताम् ॥
- 5) अभिजनवतो भर्तुः श्लाघ्ये स्थिता गृहिणीपदे
विभवगुरुभिः कृत्यैस्तस्य प्रतिक्षणमाकुला ।
तनयमचिरात्प्राचीवार्कं प्रसूय च पावनं
मम विरहजां व त्व वत्से शुचं गणयिष्यसि ॥

प्रश्न 1आ) खालील वाक्यांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही 3) 15

- 1) अंसशयं क्षत्रपीरग्रहक्षमा, यदार्यमस्यामभिलाषि मे मनः ।
- 2) मिथ्यैव व्यसनं वदन्ति मृगयामीदृग्विनोदः कुतः ।
- 3) चक्रवाकवधुके आमंत्रयस्व सहचरं ।
- 4) पीड्यन्ते गृहिणाः कथं नु तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः ।

5) प्रागन्तरिखगमनात् स्वमपत्यजात मन्यव्द्विजैः परभृताः किल पोषयामि।

प्रश्न 2 रा शकुंतलेचे किंवा शाङ्गरवाचे व्यक्तिचित्रण करा.

किंवा

अभिज्ञान शाकुंतलाच्या 5 व्या अंकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3 रा खालीलपैकी 2 उताऱ्यांचे भाषान्तर करा.

10

- 1) नरपतिस्तु तत् श्रुत्व प्रीयमाणेनान्तकरणेन तामवादित् । देवि, मुदावसरे विषीदसि। समृद् धास्ते गुरुजनाशिषः। पूर्णाः नो मनोरथाः। परिगृहितासि कुलदेपताभिः। प्रसन्नास्ते भगवानंशुमाली। न चिरणैवाति गणवदपत्यत्रयलाभेनानन्दयिष्यति भवतीम् । अवतीर्य च यथाक्रियमाणः क्रियाशकार। यशोवत्यापि तुतोष तेनपत्यर्भाषितेन।
- 2) अस्मिन्नेव च काले राज्ञः परमसंमतः सर्वासां ग्रहसेहितानां पारदृश्यवा सकलगणकमध्ये महितो हितश्च त्रिकालानभाक तारको नाम गणक समुपसृत्य विज्ञापितवान् । देव, श्रूयताम् । मान्धाता किलैवंविधे व्यतिपातादिसर्वदोषभिषङ्गरहिते सर्वैच्चस्थितष्वेवे ग्रहेष्वीदृशि लग्ने जन्म। अर्वाक ततोऽस्मिन्तराले पुनरेवेविधे योगे चक्रवर्तिजनने नाजनि जगति कश्चितपरः।
- 3) प्रशान्ते च मन्येवेगे ससनेहमुत्थापयामास सुतम् । हस्तेन चास्य प्ररुदितस्य दृष्टिमुन्मार्ज। स्यवमपि लोचने पुनःपुनरापूर्यमाणे प्रमृज्य सुतवदनविनिहितनिमृमनयनयुगला चिरं स्थित्वा पुनःपुनरायतं नियवस्यावादित् , ' वत्स, नासि न प्रियो निर्ग्रणे वा परित्यागाहो वा । स्तन्येनैव सह त्वया पीतेमे हृदयम् । परं कुलकलत्रमस्मि। चरित्रधना धर्मधवले कुले जाता। वीरजा, वीरजाया, वीरजननी च मादृशी पराक्रमक्रिता कथमन्यथा कुर्यात् ।

प्रश्न 3राआ) खालील वाक्यांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही 2) 1) तसिन्नेव दावदहने समुत्सृज्य

शावकानुत्प्लुत्य चात्मानं पातयन्ती सिहिमवश्यत् । 10

- 2) अपि च चर्तुणामपि महार्णवानामेकीकृतेनाम्भसा स्नातुं वाञ्छा बभूव ।
- 3) वत्सौ, प्रथमं राज्याङ्गं दुर्लभाः सद् भृत्याः।
- 4) जीवत्येव भर्तरि किमप्यध्यवसितं देव्या इति।

प्र4था यशोवतीच्या सतीगमनाचे वर्णन करा.

10

किंवा

राज्यश्रीच्या विवाहाचे वर्णन करा

प्रश्न 4था अ) खालीलपैकी कोणत्याही तीन सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा. 15

- 1) ष्टुना ष्टुः।
- 2) झलां जशो ऽन्ते ।
- 3) तोर्लि ।
- 4) शश्छो ऽटि ।
- 5) हशि च ।

- 1) उपमा
- 2) दृष्टान्त
- 3) उत्तर
- 4) श्लेष
- 5) निदर्शना

दि बेरार जनरल एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचालीत
सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला

सराव परीक्षा - २०१७

बि.ए. भाग १ सेमीस्टर पहीले

विषय :- आवश्यक संस्कृत

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— (1) ALL questions are compulsory.

(2) Write answers in the offered medium.

सूचना :— (1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

सूचना :— (1) उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

(2) उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. (अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचा अनुवाद करा :

किंसी दो पाठ्यांशों का अनुवाद करें :

- (1) अधुनास्य सन्निधाने पलायितुमक्षमः। तद्यथा भवितव्यं तद्भवतु। तावद्विश्वासमुत्पाद्यास्य समीपमुपगच्छामि। इत्यालोच्योपसृत्याब्रवीत्—आर्य, त्वामभिवन्दे। गृध्रोऽवदत्-कस्त्वम्। सोऽवदत्-मार्जारोऽहम्। गृध्रो ब्रूते— दूरमपसर। नो चेधान्तकोऽसि मया।
- (2) एवं विश्वास्य स मार्जरस्तरुकोटरे स्थितः। ततो दिनेषु गच्छत्सु वक्षिणावकानाक्रम्य कोटरमानीय प्रत्यहं खादति। येषामपत्यानि खादितानि तैः शोकार्तेः विलपदिभरितस्तो जिज्ञासा समारब्धा। यचरिज्ञाय मार्जारः कोटरान्निसृत्य बहिः पलायितः।
- (3) न मया किमपि दूषणास्पदं कृतम् ? प्रमादास्पदमेव देवीवचनम्। देवि, मत्कृतपातकमिव पातकं नान्येन केनापि कृतं स्यात्। कलिं गरणभूमावपरिमितजीवहत्याभवत्। भूषणास्पदमिदं किं मम पातकिनः। तिष्ठतु तावत्। साम्प्रतमपि कलिं गरणभूमौ हतानां सैनिकानां करुणरवा मम कर्णपथमापतन्ति।
- (4) पुत्रः—तात, मातः न्यग्रोधसंन्यासी—दानीमेवाभ्यां दृष्टः। तेन चोक्तम् ममाश्रममागच्छतम्। ततश्च तत्र भगवतो बुद्धस्य रम्यां कथां कथयिष्यामि। तात, गच्छाव किं तस्य संन्यासिनम् आश्रमम्।

(ब) How दीर्घकर्ण earned trust of जरदगव ?

6

दीर्घकर्णने जरदगवाचा विश्वास कसा संपादन केला ?

दीर्घकर्ण ने किस तरह जरदगव का विश्वास संपादन किया ?

OR/किंवा/अथवा

Why and how 'सम्राट अशोक' accepted the path of non-violence and place ?

सम्राट अशोक अहिंसा व शांतीच्या मार्गावर कसा वळला ?

सम्राट अशोक ने अहिंसा तथा शांति का पथ क्यों अपनाया ?

2. (अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उतान्यांचा अनुवाद करा :

किती दो पाठ्यांशी का अनुवाद करे :

- (1) 1961 तमे ख्रिस्ताब्दे एप्रिलमासस्य प्रथम दिनाङ्के कर्नाले इति लघुग्रामे कल्पना जनिमलभत। आबाल्यदेव कल्पनायाः मनसि विमानोद्घने अवकाशगमने च रुचिरासीत्। बाल्यकाले यदा तस्याः सख्याः गायनवादनतानानि कुर्वन्ति तदा सा विमानस्य चित्रं अलिखति स्म। तस्याः एतामभिरुचिं दृष्ट्वा पितर तस्याः प्रवेशं कर्नालस्थं रवीन्द्रनाथ टागोर विद्यालयमवारयत्।
- (2) 1997 तमे ख्रिस्ताब्दे नोव्हेंबरमासस्य 19 दिनाङ्के सा प्रथमवारमवकाशं गतवती। तस्या प्रथमा अवकाशयात्रा महती सफल जाता। तस्या अदम्य साहसं दृष्ट्वा गासा संस्थया तस्याः द्वितीयवारं घटनं कृतम्। अधिकस्य अधिक फलं सश्रमेणैव लभते। एतस्या यात्रायां तथा सह अन्ये षट् सहायत्रिणाः आसन्।
- (3) एवमखिलमेव कार्यालयं महिनक यथावत् प्रचलितमासीत्। को नाम जानीते सार्धद्वादशवादने तस्मिन्नेव प्रशान्ते स्थाने तादृशः भीषणः प्रफोटः प्रादुर्भवदिति ? न तत्र किमपि अण्वत्रं पतितं न वा स्फोटकाः प्रयुक्ताः। नाग्निप्रकोपो जातः न चापि भूकम्पः। तथापि परिस्थितिस्तु तादृश्यमेव भयङ्करा।
- (4) यथावकाशं सूची सूत्र प्रावधानस्यापि सूचना अग्रे प्रेषिता किन्तु कतिपयमासेभ्यः पश्चात्तदपि सर्वं निलीनं, यत्, तत्कृते निविदापत्रमावश्यकमिति निर्देशः उच्चकार्यालयतः सम्प्राप्तः। निविदापत्रस्य मूल्यं दशरूप्यकाणि। को नाम रूप्यकवतुष्टया सूच्याः विक्रयणार्थं दशरूप्यकाणां व्ययं करोतु ?

(ब) Sketch the character of कल्पना चावला.

6

कल्पना चावलाचे जीवनचरित्र रेखाटा.

कल्पना चावला का जीवनचरित्र लिखिये।

OR/किंवा/अथवा

Describe the "Office Environment" with the help of lesson 'कस्यचित् कीचकस्य'

'कस्यचित् कीचकस्य' या पाठ्याच्या आधारे कार्यालयीन वातावरणाचे वर्णन करा.

'कस्यचित् कीचकस्य' पाठ के आधार पर कार्यालयीन वातावरण विषय कीजिये।

3. (अ) Translate any TWO श्लोकांश of the following :

10

कोणत्याही दोन श्लोकांचा अनुवाद करा :

किती दो श्लोकां का अनुवाद कीजिये :

- (1) सुग्रीव नाम धर्मात्मा कश्चित् वानरसुहृद्गवः
वीरो विनिकृतोभ्रान्तो जगद् भ्रमति दुःखितः।
प्राप्तोऽहं प्रेषितस्तेन सुग्रीवेण महामना
राजा वानरमुख्यानां जनुमान् आम वानरः॥

- उदयोन्मज्जमादिभिरवन्तमिव पक्षिणः ।।
 अयनान्तर्गुणालोकवर्णनादौवर्णितं मुनिम्
 गृहं पाण्डुच्छले रन्ध्रैर्भूयैव विभूषिताः ।
 (3) वीथयः सिक्कसम्मोहलवचनपवन्तवतीरणाः ।।
 वृषाच्छेदितं भवेन्मोकः अधिव्याधियत् भवेत् ।।
 मूलच्छेदनं विधुन्वा कृतपातो भवेत्
 श्रीवृक्षस्य च विधुन्वा भवेत् वृक्षपातकः ।
 (2) किञ्चिद्वै व यः कथंविचरत्यस्य वटस्य च
 कान्तिन रोपयति एतच्छिष्यसत्त्वया ।।
 शतैः पुत्रसहस्राणामेक एव विधास्यते
 यत्नेनापि च विधुन्वा अश्वत्थारोपणं कुरु ।
 (1) अयस्य हि पुत्रवत् मातया दह कर्तव्ये
 किंती दो श्लोका का अत्रवाद कश्चिद्वै :

4. (अ) Translate any TWO shlokas of the following :

- "सुमण्डितं अक्षय धनं" यह उक्ति स्पष्ट कीजिये ।
 "सुमण्डितं अक्षय धनं" ही उक्ति स्पष्ट करा ।
 Explain "सुमण्डितं अक्षय धनं"

OR/किवा/अथवा

हनुमान का वाक्यार्थ स्पष्ट कीजिये ।

हनुमान्नाथ वाक्यार्थ स्पष्ट करा ।

(ब) Explain the skill of speech of हनुमान् ।

नीचो वदति न कुरुते न वदति सुजनः करीर्यव ।।

(4) शरति न वदति शरति शरति वदति निरन्तरो मेघः ।

सन्तः परीक्षान्तरेद्गजानन्ते मूढः परप्रत्ययनर्बन्धः ।।

(3) पुण्ड्रिभिर्यव न मधु सर्वं न बाणि काव्यं न वसिष्ठकथनम् ।

अन्धेषु च मर्षु बाणः शरितोः कर्षितम् ।।

न मूर्खे न शूराश्चापि लमाटि च शूरोत्तमा

बहु व्याहरणानि न किञ्चिदप्यभिभवन् ।

(2) नूनं व्याकरणा कृत्स्नमननं वदुष्या श्रुतम्

- (4) अहिंसा सत्यमक्रोध इति त्रय्याम्बकत्रयम्
 तस्मै सत्याग्रहाख्याय ऋग्यजुषाभ्यां नमो नमः ।
 नमः स्वानन्दरूपाय देवाय परमात्मने
 यत्कटाक्षविलासेन लीयन्ते देन्दुराशयः ॥

(ब) Explain the importance of trees according to the lesson 'वृक्षमहिमा'.

6

'वृक्षमहिमा' पाठानुसारं वृक्षांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

'वृक्षमहिमा' पाठ के आधार से वृक्षों का महत्त्व विशद कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Write the celebration of 'गांधी जन्म' in your words.

महात्मा गांधीवा जन्मोत्सव आपल्या शब्दात लिहा.

महात्मा गांधी जन्मोत्सव प्रसंग अपने शब्दों में स्पष्ट करें।

5. Choose the correct alternative of any 16 :

16

खालीलपैकी कोणत्याही 16 प्रश्नांचे योग्य पर्याय निवडा :

किन्हीं 16 प्रश्नों के योग्य पर्याय लिखिये :

(1) महर्षी वाल्मीकिना प्रथमः श्लोकः कस्मिन् वृत्ते प्रकटितः ?

(1) आर्या

(2) अनुष्टुभं

(3) मायत्री

(2) रामायणस्य सप्तमकाण्डस्य नाम किं ?

(1) युद्धकाण्डं

(2) सुन्दरकाण्डं

(3) उत्तरकाण्डं

(3) श्रीहनुमान् कस्य अंशः ?

(1) वायुदेवः

(2) सूर्यदेवः

(3) इंद्रदेवः

(4) श्रीरामस्य जन्मतिथिः का ?

(1) अश्विन शु. नवमी

(2) चैत्र शु. नवमी

(3) श्रावण कृ. अष्टमी

(5) श्रीरामेण प्रथमवारं कस्याः राक्षसिन्याः वधं कृतं ?

(1) सरला

(2) तारिका

(3) सिहिका

- (6) श्रीगणेशाय नमः कस्मिन् पक्षे निबन्धः ?
 (1) महोदयपदवी
 (2) शौचान्विता
 (3) चित्रकूट
- (7) श्रीगणेशाय केन श्रेष्ठिना विद्याया अस्त्राणि प्रदत्तानि ?
 (1) महर्षी शरणाः
 (2) महर्षी वाल्मिकी
 (3) महर्षी आत्सी
- (8) राजास्य नगरी तका केन निर्माता ?
 (1) विद्वकर्म
 (2) नम-नील
 (3) कृष्णकर्णः
- (9) श्रीहनुमान् राजास्य कस्य पुत्रस्य वधः कृतः ?
 (1) विभीषणः
 (2) अक्षयकुमारः
 (3) शार्दूलः
- (10) श्रीरामायणं मार्गशास्त्री कस्य विद्वानि प्रार्थना कृता ?
 (1) पञ्च
 (2) सप्त
 (3) श्लिष्टि
- (11) नारदवान् राजास्य कः ?
 (1) निवामहः
 (2) निवामहः
 (3) निवयः
- (12) धर्मशास्त्रस्य वधः केन कृतः ?
 (1) आदः
 (2) सुशिवः
 (3) हनुमान्
- (13) राजास्य पत्नीः नाम किं ?
 (1) मदीपदी
 (2) मापदी
 (3) मिथिला
- (14) लोकानगरी राजानं कस्मात् अपहृता ?
 (1) दंडः
 (2) दण्डः
 (3) कृत्वी
- (15) सरस्वतीनस्य नगरी का ?
 (1) माहिसनदी
 (2) मिथिला
 (3) अयोध्या

(16) श्रीरामचंद्रः कस्यां नद्यं विस्तीर्णः आतः ?

(1) तमसा

(2) सरयू

(3) गोदावरी

(17) श्रीरामः अयोध्यानगरीं केन यानेन अगतवत् ?

(1) रथेन

(2) जलयानेन

(3) विमानेन

(18) कुम्भकर्णायि केन शार्पं दत्तम् ?

(1) विष्णुः

(2) ब्रह्मदेवः

(3) शिवः

(19) कुम्भकर्णस्य वधः केन कृतः ?

(1) लक्ष्मणः

(2) श्रीरामः

(3) सुग्रीवः

(20) श्रीरामस्य साहाय्यार्थं केन रथः प्रेषितः ?

(1) भरतः

(2) अंगदः

(3) इंद्रः

दि बेरार जनरल एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचालित
सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला

सराव परीक्षा - २०१८
बी.ए. भाग १ सेमीस्टर दुसरे

विषय :- आवश्यक संस्कृत

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Write answers in the medium offered.

सूचना :— उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

सूचना :— उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. (अ) Translate any TWO of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) कर्णः — पूर्वमेवाहं जामदग्न्यस्य सकाशं गतवानस्मि।

शल्यः — ततस्ततः

कर्णः — ततः। विद्युल्लताकपिलतुङ्ग जडाकलाप मुद्यत्प्रभावलयिनं परशुं दधानम्। क्षत्रान्तकं मुनिवरं भृगुवंश केतुं गत्वा प्रणम्य निकटे निभृतः स्थितोऽस्मि।

(ii) ततः एकदा कश्चिद्दिगम्बरः राजासमीपमागत्य आशीर्वादपूर्वकं राज्ञो हस्ते फलं दत्त्वा अब्रवीत्, "भो राजन्। अहं कृष्णचतुर्दश्यां महाश्मशाने अघोरमन्त्रेण हवनं करिष्यामि; तत्र त्वया उत्तरसाधकेन भवितव्यम्। राज्ञा च प्रतिज्ञातम्। तस्य तेन प्रसङ्गेन राज्ञो वेतालः प्रसन्नो जातः; अष्टौ महासिद्धयः प्राप्ताः। भूतले विक्रमस्य सादृश्यं कोऽपि न बभार।"

(iii) कर्णः — तत उक्तोऽहं भगवता ब्राह्मणेषूपदेशं करिष्यामि न क्षत्रियाणामिति।

शल्यः — अस्ति खलु भगवतः क्षत्रिवंश्यैः पूर्ववैरम्। ततस्ततः।

कर्णः — ततो नाहं क्षत्रियः इत्यस्त्रोपदेशं ग्रहीतुमारब्धं मया।

शल्यः — ततस्ततः

कर्णः — ततः कतिपय कालातिक्रमे कदाचित्फलमूल समित्कुशकुसुमाहरणाय गतवता गुरुणा सहानुगतोऽस्मि।

(iv) प्रथमं रम्भा रङ्गे स्थिता नृत्यमकरोत् । द्वितीयदिवसे उर्वशी रङ्गमधिष्ठिता यथाशास्त्रं नृत्यमकार्षीत् । ततः विक्रमादित्येन उर्वशी प्रशंसिता, जयोऽपि दत्ताः । इन्द्रेण भणितः "कथमस्यै जयो दत्ता ? विक्रमेण भणितं" देव । नृत्ये प्रथमनङ्गसौष्ठवं प्रधानम् ।

(ब) Analyze the शल्यकर्णसंवादः ।

6

'शल्यकर्णसंवादः' या पाठाची मीमांसा करा.

'शल्यकर्णसंवादः' इस पाठ की मीमांसा कीजिये ।

OR/किंवा/अथवा

What are the skills of dance elaborated by विक्रमादित्य to Indra ?

विक्रमादित्याने नृत्याची कोणती कौशल्ये इन्द्राला सांगितली ?

विक्रमादित्य ने नृत्य की कौनसी विशेषताएं इन्द्र को बतायी ?

2. (अ) Translate any **TWO** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचे अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये

(i) ग्रामाद्बहिरेकास्मिन्प्राङ्गणे कीर्तनार्थं स्थित आसीत् । शरीरे मलिनं शतधा त्रुटितञ्च कन्थावरणमासीत् । वर्धितश्वश्रुः स एकेन हस्तेन घटकर्परं अन्यैव चैकतन्त्रिवाद्यं धारयन् मुखेन उच्चैः 'गोपाला गोपाला देवकीनन्दन गोपाला' इत्युद्योषं कुर्वन्नासीत् । उज्ज्वलीभूत तस्य मुखं दिव्यतेजसा ।

(ii) न मम कोऽपि शिष्यः नाहं कस्यापि गुरुः । न कस्मै अपि आगीर्षदानन्ददामि न च चरणस्पर्शं इच्छामि इति ते सर्वेभ्यः वदन्ति स्म । गाडगेबाबा स्वयं निरक्षरा आसन् परं तेषां पत्रव्यवहारः समृद्धः । कस्यचिद् हस्तेन ते पत्रं लेखयति स्म । ग्रन्थरचनाः वा स्तोत्ररचनाः न सन्ति तेषाम् । पत्रैः तेषां स्वभावं कार्यप्रणालीं व्यवहारनीतिञ्च वयं ज्ञातुं शक्नुमः ।

(iii) संस्कृते समारम्भे भारते प्रथमं संस्कारेभ्यः भवति । संस्कार प्रक्रियासु देवतां समक्षं उन्नतिप्रवर्णय भाविजीवनाय प्रतिज्ञा क्रियते । प्राचीनधर्मग्रन्थेषु गर्भाधानादयः षोडशसंस्कारा वर्णिताः । तेषु उपनयनस्य विवाहस्य च स्थानं महत्वपूर्णम् । मानवस्य स्वभावः एव एतादृशः यत् सः संततश्रमेण सर्वोच्चं सुखं साधयति ।

(iv) यस्मिन् समाजे मानवः सुखेन निवसति तस्य ऋणं तेन स्वीकर्तव्यम् इत्येव समाजऋणस्य कल्पनायाः प्रमुखः उद्देशः । वानप्रस्थाश्रमे संन्यासाश्रमे च लोकाः वने उषित्वा यथाशक्ति समाजसेवामकुर्वन् । देवऋणं, ऋषिऋणं, पितृऋणं चेति ऋणत्रयकल्पनाऽपि भारतीयैः स्वीकृता । तत्र देवतार्चनं कृत्वा देवऋणात्, स्वाध्यायेन ऋषिऋणात् पुत्रताभेन च पितृऋणात् मानवः अनृणी भवतीति भारतीयानां धारणा ।

(ब) Explain the significance of the work of कर्मयोगी गाडगेमहाराज with the help of the lesson 'कर्मयोगी गाडगेमहाराजः' । 6

'कर्मयोगी गाडगेमहाराजः' या पाठाच्या आधारे गाडगे महाराजांच्या कायचि महत्व सांगा.

'कर्मयोगी गाडगेमहाराजः' इस पाठ के आधार पर गाडगे महाराज के कार्य का महत्व लिखिये।

OR/किंवा/अथवा

Describe the aspects of Indian culture with the help of the lesson भारतीय संस्कृतिः ।

'भारतीय संस्कृतिः' या पाठाच्या आधारे भारतीय संस्कृतिच्या विविध पैलूंचे विवेचन करा

'भारतीय संस्कृतिः' इस पाठ के आधार पर भारतीय संस्कृति के विविध पहलू का वर्णन कीजिये।

3. (अ) Translate any **TWO** of the following : 10

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) अहिंसा सत्यम क्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।

दयाभूतेष्व लोलुपत्वं मार्दवं हीरचापलम् ।।

तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ।

भवन्ति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ।।

(ii) इदमद्य मया लब्धमिदं प्राप्स्ये मनोरथम् ।

इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम् ।।

असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ।

ईश्वरोऽहमहं भोगी सिद्धोऽहं बलवान्मुखी ।।

(iii) घटिका पुष्पमालाभिः पल्लवैश्चोपशोभिता ।

छेदभागः सम कार्यो बहिर्भागविवर्जितः ।।

घटपल्लवको नाम स्तम्भोऽयं परिकीर्तितः ।

विहितो वेश्मनामेष स्वामिनः श्रेयसे भवेत् ।।

(iv) चैत्रे शोककरं वेश्म ज्येष्ठे मृत्युप्रदायकम् ।

पशुनाशनमाणाढे शून्यं भाद्रपदे कृतम् ।।

आश्विने कलहाय स्यात् कार्तिके भृत्यनाशनम् ।

माघे चाग्निभयाय स्यान्मासेष्वेषु च कारयेत् ।।

(ब) Explain the difference between दैवी संपद् and आसुरी संपद्.

6

दैवी संपत्तिचे गुण व आसुरी संपत्तिचे गुण यांच्यातील भेद स्पष्ट करा.
दैवीसंपद् तथा आसुरीसंपद् का भेद स्पष्ट कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Write the summary of भवननिवेशः।

'भवननिवेशः' पाठाचा सारांश लिहा.

'भवननिवेशः' इस पाठ का सारांश लिखिये।

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किसी भी दो का अनुवाद कीजिये :

(i) प्रत्यक्षर सुविन्यस्तम्।

दैर्घ्यमात्रादि समान्तरम्।

रेफकारोकार युक्तम्। सुस्पष्टम्।।

(ii) संशोधनार्थं सुलभम्।

प्रमादरहितं विशुद्धम्।

ननुहेतुप्रयत्न सिद्धम्। लेखनीयम्।।

(iii) महतोऽपि राष्ट्रस्य परराष्ट्रेऽवलम्बिनः।

रक्षणे भरणे ज्ञाने समुत्थानं न शक्यते।।

आलसस्यऽभिभावद् यानि न भजन्ते परिश्रमम्।

तानि शीघ्रं विनश्यन्ति राष्ट्राणि सुमहान्त्यपि।।

(iv) आलस्ये रममाणस्य श्रमाय समसूयतः।

जनस्य गेहे राष्ट्रे वा दारिद्र्यं रमतेतराम्।।

आत्मोद्धाराय लोकेऽस्मिन् तथा सर्वोदयाय च।

श्रमो विधात्रा विहितो गरीयान् राजदण्डतः।।

(ब) Elaborate the thoughts about hardwork as in the lesson 'श्रमगीता'

6

'श्रमगीता' पाठातील श्रमाविषयी विचार स्पष्ट करा.

'श्रमगीता' इस पाठ में वर्णित श्रमविषयक विचारों का विवेचन कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Explain the qualities of 'लेखन क्रिया'.

लेखन क्रियेचे गुण स्पष्ट करा.

लेखन क्रिया के गुणों का विवेचन कीजिये।

5. Choose the correct alternative of any **SIXTEEN** :

16

कोणत्याही सोळा प्रश्नांची योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा :

किन्हीं सोलह प्रश्नों के उचित पर्याय चुनकर उत्तर लिखें :

(1) भीष्मस्य मातुः नाम किम् ?

(अ) यमुना

(ब) गङ्गा

(क) सरस्वती

(ड) सिन्धुः

(2) व्यासप्रणीतं महाभारतं केन लिखितम् ?

(अ) वैशम्पायनः

(ब) शंङ्करः

(क) गणेशः

(ड) श्रीकृष्णः

(3) जनमेजयेन कः यज्ञः आरब्धः ?

(अ) अश्वमेधः

(ब) सर्पसत्र

(क) राजसूयः

(ड) पितृमेयः

(4) पुरुः कस्य पुत्र आसीत् ?

(अ) ययातिः

(ब) शर्यातिः

(क) वृषपत्नी

(ड) दुष्यन्तः

(5) द्रौपदीस्वयंवरे पणः कः आसीत् ?

(अ) तालभेदनम्

(ब) मतस्ययन्त्रभेदनम्

(क) वारियन्त्रभेदनम्

(ड) चललक्ष्यभेदनम्

(6) इन्द्रप्रस्थस्य रचना केन स्थापत्यविशारदेन कृता ?

(अ) मयासुरः

(ब) बकासुरः

(क) दयासुरः

(ड) तारकासुरः

(7) कस्य ऋषेः शापेन पाण्डुः पञ्चत्वं गतः ?

(अ) माण्डव्यः

(ब) किदमः

(क) कर्दमः

(ड) व्यासः

(8) कौरवाणां द्वितीयः सेनापति कः ?

(अ) कृपः

(ब) अश्वत्थामा

(क) द्रोणः

(ड) कर्णः

(9) सुभद्रार्जुनयोः पुत्रस्य नाम किम् ?

(अ) अभिरथः

(ब) अभिरजः

(क) अभिमन्युः

(ड) घटोत्कचः

(10) राजसूययज्ञात् पूर्वं द्वन्द्वयुद्धे भीमेन कः मारितः ?

(अ) शिशुपालः

(ब) जरासन्धः

(क) जयद्रथः

(ड) किचकः

(11) अज्ञातवासे पाण्डवाः कस्य नगर्याम् न्यवसन् ?

(अ) पाञ्चालस्य

(ब) गांधारस्य

(क) विराटस्य

(ड) द्रुपदस्य

(12) भीमः कस्य अंशः आसीत् ?

(अ) वायुः

(ब) इन्द्रः

(क) यमः

(ड) अश्विनौ

(13) किम् दग्ध्वा पाण्डवैः इन्द्रप्रस्थनगरी स्थापिता ?

(अ) चित्रवनं

(ब) द्वैतवनं

(क) खाण्डववनम्

(ड) सुन्दरवनम्

(14) हिडिम्बायाः भीमस्य पुत्रः कः ?

(अ) घटोत्कचः

(ब) बभ्रुवाहनः

(क) चित्रवाहनः

(ड) अभिमन्युः

(15) अज्ञातवासे युधिष्ठिरस्य नाम किम् आसीत् ?

(अ) बल्लवः

(ब) कंक.

(क) गोपः

(ड) दासः

(16) कृष्णार्जुनसंवादः केन नाम्ना प्रसिद्धः अस्ति ?

(अ) हंसगीता

(ब) व्यासगीता

(क) श्रीमद्भगवद्गीता

(ड) ग्रामगीता

(17) द्रोणाचार्यस्य वधेन व्यथितः अश्वत्थामा किं अस्त्रं अमुञ्चत् ?

(अ) ब्रह्मास्त्रम्

(ब) नारायणास्त्रं

(क) जृम्भकास्त्रम्

(ड) पर्जन्यास्त्रम्

(18) दुर्योधनेन कर्णाय किं प्रदत्तम् ?

(अ) मद्रदेशः

(ब) अङ्गदेशः

(क) वङ्गदेशः

(ड) केकयदेशः

(19) भीमः दुर्योधनस्य शरीरे कुत्र गदाप्रहारम् अकरोत् ?

(अ) उरसि

(ब) शिरसि

(क) अङ्के

(ड) उदरे

(20) नकुलसहदेवयोः मातुः नाम किम् ?

(अ) कुन्ती

(ब) माद्री

(क) गान्धारी

(ड) देवकी

दि बेरार जनरल एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचालित
सीताबाई कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, अकोला

सराव परीक्षा - २०१८
बी.ए. भाग १ सेमीस्टर दुसरे
विषय :- संस्कृत साहित्य

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

N.B. :- Write answers in medium offered.

सूचना :- उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहातीत.

सूचना :- उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. Translate any *five* of the following :

कोणत्याही पाच श्लोकांचा अनुवाद करा :

किसी भी पांच श्लोकों का अनुवाद कीजिये :

(1) शिरः शार्वं स्वर्गात् पशुपतिशिरस्तः क्षितिधरं

महीध्रादुत्तुङ्गादवनिमवनेश्चापि जलाहीम् ।

अधोऽधो गङ्गेय पदमुपगता स्तोकमथवा

विवेकभ्रष्टानां भवति विनिपातः शतमुखः ॥

(2) येषां न विद्या न तपो न दानं

ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।

ते मर्त्यलोके भुवि भारभूता

मनुष्यरूपेण मृगश्चरन्ति ॥

(3) जाड्यं धियो हरति सिञ्चति वाचि सत्यं

मानोन्नति दिशति पापमपा करोति ।

चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्तिं

सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ।

- (4) सिंहः शिशुरपि निगतति मदमलिनकपोलभित्तिषु गजेषु
प्रकृतिरियं सत्त्वतां न खलु वयस्तेजसो हेतुः ।।
- (5) यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः
स पण्डितः स श्रुतवान् गुणज्ञः ।
स एव वक्ता स च दर्शनीयः
सर्वगुणाः काञ्चनमाश्रयन्ति ।।
- (6) राजन ! दुद्युक्षसि यदि क्षितिधेनुमेनां
तेनाद्य वत्समिव लोकममुं पुषाणः ।
तस्मिंश्च सम्यगनिशं परिपुष्यमाणे
नानाफलैः फलति कल्पलतेव भूमिः ।।
- (7) आज्ञा कीर्तिः पालनं ब्राह्मणानां
दानं भोगो मित्रसंरक्षणं च ।
वेषामेते षड्गुणा न प्रवृत्ताः
कोऽर्थस्तेषां पार्थिवोपाश्रयेण ।।
- (8) यद्वात्रा निजभालपट्टलिखितं क्लोकं महद्वा धनं
तत्प्राप्नोतिमरुस्थलेऽपि नितरां मेरौ ततो नाधिकम् ।
तद्दीरो भव वित्तवस्तु कृपणां वृत्तिं वृथा मा कृथाः
कूपे पश्य पयोनिधावपि घटो गृह्णाति तुल्यं जलम् ।।

20

2. Write answer in brief on any **one** of the following :

कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा ।

किंसी भी एक प्रश्न का उत्तर सविस्तार लिखिये ।

Write literary value of भर्तृहरि

भर्तृहरि चे साहित्यिक मूल्यांकन करा.

भर्तृहरि का साहित्यिक मूल्यांकन कीजिये ।

OR/किंवा/अथवा

Write about the life of भर्तृहरि.

भर्तृहरि चे जीवन चरित्र लिहा.

भर्तृहरि का जीवन चरित्र लिखिये ।

13

3. Write notes - any *three* :

टिपा लिहा — कोणत्याही तीन :

टिप्पणी लिखिये — कोई भी तीन :

- (1) विद्वत्पद्धतिः
- (2) मानपद्धतिः
- (3) विद्या माहात्म्यम्
- (4) दुर्जनपद्धतिः
- (5) नीतिः ।

15

4. Translate any *four* of the following :

कोणत्याही चार श्लोकांचा अनुवाद करा :

किसी भी चार श्लोकों का अनुवाद कीजिये :

- (1) आत्मारामसुधीः पवित्रचरितोऽसौ वेदकटेशात्मजो
यो मे पूज्यपितामहस्य जनको विद्वद्वरैः पूजितः ।
सच्छिष्यैः श्रुतिमन्त्रघोषणपरैः संबोद्धितोऽशोभत
स्कन्धावस्थितमञ्जुशब्दविहगैरश्चत्थवृक्षो यथा ॥
- (2) योऽजोऽपरो वेदमुखो द्विजोऽपि
यो रुक्मिणीप्राप्तिवशाद्धरित्वम् ।
संपादयामास हि यः शिवत्वं
गङ्गोदककिलन्नशिरोरुहैश्च ॥
- (3) गातुं तत् तिलकस्य वीरचरितं कर्णामृतं पावनम्
इच्छावीक्षिततिप्रकम्पितजलो मन्मानसाम्भोनिधिः ।
प्रज्ञाल्पा विषयो महानिति भवेत् पङ्गोर्गिरिर्तड्धनं
प्रांशुप्राप्यफलाभिलाष इव वा ऋस्वस्य तद् दुष्करम् ॥

- (4) भासं नाट्यविलासहासरुचिरं हर्षं च हर्षप्रदं
माधं वाग्धनदं च चित्ररचनागुर्वर्धदं भारविम् ।
वाग्धनं भवभूतिमुत्तरकथां रामस्य योऽवर्णयद्
वन्दे तान् सकलान् प्रबन्धरचनाशक्तिप्रदानाय मे ॥
- (5) वन्दे मित्रं माधवं मे सतीर्थं
विद्वद्वर्ये डाऊंशावतंसम् ।
श्रुत्वा काव्यं यस्य हास्यप्रधानं
हृष्टाः कामं बुद्धिमन्तो रसज्ञाः ॥
- (6) प्रसन्ना वाग्देवी सततसुखदा भक्तवशात्
निशान्ते स्वप्ने मां कलितमहिमानं गणपते ।
अवोचत् सानन्दं स्थिरचरगुहः शम्भुतनयः
कलौ बुद्धेर्जाता हरतु तव विघ्नाननुदिनम् ॥

16

5. Answer any *sixteen* of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही सोळा प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

निम्नलिखित में से किन्हीं सोलह प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

(1) माहेश्वरसूत्राणां संख्या कति अस्ति ?

(अ) एकादश

(ब) द्वादश

(क) त्रयोदश

(ड) चतुर्दश

(2) माहेश्वरसूत्राणां रचनाकारः कः ?

(अ) महेश्वरः

(ब) पाणिनी

(क) कात्यायनः

(ड) वरदराजः

- (3) अष्टाध्यायीग्रन्थे कति अध्यायाः सन्ति ?
- (अ) दश (ब) अष्ट
(क) नव (ड) एकादश
- (4) माहेश्वरसूत्रेषु यः अन्तिमवर्णः तस्य संज्ञा किम् स्यात् ?
- (अ) हल् (ब) अन्त्यम्
(क) स्वरः (ड) व्यञ्जनः
- (5) कस्य लोपः भवति ?
- (अ) हलन्त्यस्य (ब) उपदेशस्य
(क) मध्यमवर्णस्य (ड) स्वरस्य
- (6) प्रत्येकं अध्याये कति पादाः सन्ति ?
- (अ) अष्ट (ब) चत्वारः
(क) त्रयः (ड) पञ्च
- (7) मुखसहितनासिकयोः उच्चार्यमाणः वर्णः किं संज्ञाः भवति ?
- (अ) अनुनासिकः (ब) अनुनासिक
(क) सानुनासिकः (ड) नासिक्यः
- (8) 'ऋ' वर्णस्य उच्चारण स्थानं किं ?
- (अ) कंठ (ब) मूर्धा
(क) तालु (ड) दन्ताः
- (9) 'अच्' प्रत्यहारे केषाम् अन्तर्भावः भवति ?
- (अ) व्यञ्जनानाम् (ब) स्वर तथा च व्यञ्जनानाम्
(क) स्वराणाम् (ड) अइड स्वराणाम्

(10) बाह्य प्रयत्नस्य कति भेदाः सन्ति ?

(अ) पञ्च

(ब) अष्ट

(क) सप्त

(ड) एकादश

(11) सुबन्तं तिङन्तं किं संज्ञं स्यात् ?

(अ) संयोगः

(ब) पदम्

(क) संहिता

(ड) लोपः

(12) 'यण्' प्रत्यहारे केषां वर्णानां समावेशः भवति ?

(अ) स्पर्शाः

(ब) उष्मः

(क) अन्तस्थः

(ड) स्वरः

(13) 'ऊ' इति स्वरः कीदृशः ?

(अ) प्लुतः

(ब) ऋक्

(क) दीर्घः

(ड) उष्मः

(14) व्यञ्जनानाम् अन्तर्भावः कस्मिन् प्रत्याहारे भवति ?

(अ) हल्

(ब) अच्

(क) अण्

(ड) ञत्

(15) हकारादिषु अकारः किमर्थः ?

(अ) सूत्रार्थः

(ब) लोपार्थः

(क) अदर्शनार्थः

(ड) उच्चारणार्थः

(16) सिद्धांत कौमुदी ग्रन्थः केन नाम्ना प्रसिद्धः ?

(अ) त्रिमुनी व्याकरण

(ब) बृहत् व्याकरण

(क) कौमुदी

(ड) व्याकरण सिद्धांतः

(17) वार्तिकानाम् रचनाकारः कः ?

(अ) पातञ्जली

(ब) कात्यायनः

(क) भट्टोजी दीक्षितः

(ड) पाणिनी

(18) पाणिनीना कस्य ध्वनिः श्रुतः ?

(अ) महेश्वरस्य

(ब) दुन्दुभी वाद्यस्य

(क) डमरु वाद्यस्य

(ड) वीणा वाद्यस्य

(19) 'अदर्शनं लेपः।' इति सूत्रस्य प्रकारः कः अस्ति ?

(अ) परिभाषा सूत्र

(ब) सजासूत्र

(क) नियमसूत्र

(ड) विधि सूत्र

(20) 'लृ' वर्णस्य द्वादश भेदाः कस्मात् ?

(अ) दीर्घाभावात्

(ब) ऋवाभावात्

(क) प्लुताभावात्

(ड) उदात्ताभावात्

16

वेळ : तीन तास

गुण : 80

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

प्र(अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचा अनुवाद करा : ३०

(i) ततो वचनप्रवणमाहपि पितृपर्यायागतं जन्मस्थानं त्यक्तुं न शक्यते
तन्न कदाचिदपि गन्तव्यम् । अहं त्वां सुबुद्धिप्रभावेण रक्षयिष्यामि
मण्डूकः आह - ' भद्रो मम तावदेकेव बुद्धिः पलायनपरा । तदहनन्
जलाशयमद्यैव सभार्यो आस्यामि । एवमुक्त्वा स मण्डूकः रात्रा -
वेवाम्यं जलाशयं गतः । धीवरैरपि प्रभाते आगत्य जघन्य -
मध्यमोत्तमजलचरा मत्स्यकूर्ममण्डूका कर्कटादयो वृहीताः । तावपि
शतबुद्धिसहस्रबुद्धी सभार्यो पलायमानो, चिरमात्मानं गतिविशेष -
विज्ञानैः कुटिलाचारेण रक्षन्तो, जले प्रपतितो व्यापादितो च ।

(ii) बिल्वपत्रः - आर्य चन्दनदास । आगतोऽसि वध्यस्थानं तद्विसर्जय
मृहजनम् ।

चन्दनदासः - कुटुम्बिनि निवर्तस्व संप्रतं सपुत्रा । न युक्तं खल्वतः
परमनुगन्तुम् ।

कुटुम्बिनी - (सबाष्पम्) परलोकं प्रास्थित आर्यो न देशान्तरम् ।

चन्दनदासः - अथ किं व्यवसि तं कुटुम्बिन्या ।

कुटुम्बिनी - भर्तुश्चरणवनुगच्छन्त्या आत्मानुग्रहो भवत्विति ।

(iii) अथ कदाचित्तेषां गोष्ठीगतानां जालहस्तधीवरः प्रभूतमत्स्यै -
व्यापादितैर्मस्तके विधृतैरस्तमनवेलायां तस्मिन्जलाशये समायाताः ।
ततः सन्ने सन्निलाशयं दृष्ट्वा मिथः प्रोचुः - अहो बहुमत्स्यै
ऽयं इहो दृश्यते, स्वल्पसन्निलश्च । तत्रप्रभाते अत्र आमा -
मिष्यामः ।

(iv) चन्दनदासः - (सबाष्पं विलोक्य) अमात्य किमिदम् ।

राक्षसः - त्वदीयसुचरितैकदेशस्यानुकरणं किलेत्तत् ।

चन्दनदासः - अमात्य सर्वमपीह प्रयासं निष्फलं कुर्वता त्वय

(३) चित्तप्रकारं संस्थं लिप्तं न ह्येदि विवर्जितं तम् ।
भोगैर्विहीनं त्वय भोगकारं चिंतामणिं तं प्रणमामि नित्यम् ॥

(४) विद्यायामर्थलाभे वा मातुरुच्चार एव सः ।
श्रुतेन तपसा वापि क्रिया वा विक्रमेण वा ॥

(ब) 'गणेशनामार्थशाळा' पाठाचा सारांश लिहा. (६)
'गणेशनामार्थशाळा' पाठ का सारांश लिखिए.

किंवा / अथवा / OR
'विदुषोपदेशः' पाठच्या आधारे विदुषा क्षताणीचे विचार स्पष्ट करा.

'विदुषोपदेशः' पाठ के आधार पर विदुषा क्षताणी के विचार स्पष्ट कीजिए।

४ (अ) कोणत्याही दोन समूहांचा अनुवाद करा. (१०)
किंवा दोन समूहांचा अनुवाद कीजिए।

(१) संचारेण स्वजातीये । कृतं विचारमंथनम्
विकासिता समाजश्रीः । ग्रन्थेन आपणेन हि ॥

(२) उत्तिष्ठ वे कुनदिका सुपुरो मूषिकाञ्जलिः ।
सुसंतोषः कापुरुषः स्वल्पकेनैव तुष्यति ॥

(३) प्राप्नोति तृप्तिं नहि ज्ञानतृष्णा
भीमस्य विद्याव्यसने स्थितस्य
प्राप्ता स्वदेशे यदि उच्चशिक्षा
वाश्चात्यशिक्षार्जनलोलुपोऽसौ

(४) मुक्तावर्णद्विषेणाय कृतं निषेधम् अमान्यमानैः दलितैः कृतं वै ।
भीमाधिपत्ये समरं म्हाडे तदा विमुक्तं चवहारं तीर्थम् ॥

(ब) भीमाचे व्यक्तिमत्व 'भीम मंजरी' पाठच्या आधारे लिहा. (६)
भीम का व्यक्तिमत्व 'भीम मंजरी' पाठ के आधार से लिखिए।

किंवा / अथवा / OR

‘भीम मंजरी’ पाठचा सारांश लिहा .

‘भीम मंजरी’ पाठ का सारांश लिखिए ।

५. कोणत्याही ‘सोळा’ प्रश्नांची योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा. किन्ही ‘सोळा’ प्रश्नां के योग्य पर्याय चुनकर उत्तर (१६) लिखिए ।

(१) महाराजा रघुकृत यज्ञस्य नाम किम् ?

१ अश्वमेध २ विश्वजित् ३ पञ्चमहायज्ञ ४ अग्निहोत्र

(२) सोमदेवस्य ग्रंथस्य नाम किम् ?

१ कथासरित्सागर २

(३) माघस्य निवासस्थाने कुत्र आसीत् ?

१ मालिनाथ २ श्रीभिन्नमाल ३ चेदी ४ निषध

(४) कस्य असुरस्य विनाशार्थं कुमारः प्रगटितः ?

१ राजवाहन २ तारकासुरः ३ रावण ४ मय

(५) भारवेः प्रधाना उपाधी का ?

१ आतपत्रभारवी २ कविकुलगुरु ३ घण्टा ४ महाकवि

(६) नलोपाख्यानम् कस्मिन् पर्वे अस्ति ?

१ वनपर्व २ पूर्वमेघ ३ शान्तिपर्व ४ बालकाण्ड

(७) किरातार्जुनीयस्य नायिका का ?

१ सुभद्रा २ सत्यभामा ३ राधा ४ द्रौपदी

(८) रघुवंशस्य प्रारम्भः कस्य चरित्रवर्णनेन भवति ?

१ अग्निवर्णः २ राजादिलीपः ३ राजहंसः ४ रामः

(९) शिशुपालस्य विवाहः कैसा सह निश्चितः ?

१ दमयन्ती २ रुक्मिणी ३ द्रौपदी ४ सुभद्रा

(१०) मेघदूतस्य वृत्तं किम् ?

१ आया २ मंदाक्रान्ता ३ गायत्री ४ शार्दूलविक्रीडित

(११) रावणवधस्य अन्य नाम ?

१ महीकाव्यम् २ रावणः ३ शिशुपालः ४ कुम्भकरः

(१२) हर्षचरितस्य रचयिता कः ?

१ हर्ष २ बाणभट्टः ३ राज्यवर्धनः ४ श्रीहर्षः

(93) नलस्य दूतकार्यं केन पक्षिणा कृतम् ?

- (1) बकः (2) मयूरः (3) राजहंसः (4) हंसः

(94) किराताजुनीयस्य अपरम् नाम ।

- (1) लक्ष्मीपदांकम् (2) भारवि (3) पाञ्चाली (4) वैदर्भी

(95) निषधीयचरितम् महाकाव्यस्य कति सर्गाः ?

- (1) 92 (2) 22 (3) 99 (4) 20

(96) जानकीहरण काव्यस्य रचयितः ?

- (1) राजा नलः (2) कुमारदासः (3) माधवभट्टः (4) जयदेवः

(97) शिशुपालवधस्य कथा मूलतः कुतः ?

- (1) रामायण (2) महाभारत (3) पुराणम् (4) चम्पुकाव्यम्

(98) मेघदूतस्य रचना कुत्र जाता ?

- (1) चित्रकूटगिरी (2) हेमनां (3) रामगिरी (4) पम्पा

(99) कुमारसम्भवस्य कति सर्गाः ?

- (1) 20 (2) 22 (3) 96 (4) 92

(100) नलः कस्य देशस्य राजा ?

- (1) विदर्भ (2) निषध (3) चेदी (4) कुरुक्षेत्र

— Y — X —

B. A. (Part-III) Examination 2018
SANSKRIT Literature
(Literature of Classical Languages)

PAGE No.

DATE

Time: Three Hours]

[Maximum Marks: 100

Note: - Answer the questions in the medium offered.

सूचना: - उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

1.(A) खालीलपैकी कोणत्याही दोनचा अनुवाद करा:

10

i) अथ दूरादेव लेखगर्भया नीलीरागमेचकरुचा चैलचीरिकाया रचितमुण्डमालकम्
श्रमातपाभ्यामारोप्यमाणकायकाभिमानम् अन्तर्गतेन शोकशिखिनाङ्गारतमिव
नीयमानम्, अतित्वरागमेन द्रुततरपदोद्धूयमानधूमिराजिव्याजेन, राजवार्ता -
श्रवणकुतूहल्लिखा मेदिन्येवानुगम्यमानम् अनिमित्तभूतं दीर्घस्वर्गं कुरङ्कनामा -
नमाथान्तभद्राक्षीत् । दृष्ट्वा च पूर्वनिमित्तपरम्पराविर्भावितभीतीरभिधात् हृदयेन
कुरङ्कस्तु कृतप्रणामः समुपसृत्य प्रथममानलम्बनं विषादमुपनिन्ये पश्चाल्लेखम् ।
तं च देवो हर्षः स्वयमेवादायवाचयत् लेखार्थेनैव च समं गृहित्वा हृदयेन
संतापमध्यघात् 'कुरङ्गक, किं मान्द्यं तातस्य इति।'

ii) अथ शान्ते हृदयोत्कम्पकारिणि शाल्व से सा समभाषत । 'आर्यपुत्र,
जानामि स्वप्ने अगवतः सवितुर्मण्डलान्निर्गत्य, द्वौ कुमारकौ तेजोमयी
बालातपेनेव पूरयन्तौ दिम्भागान्, सुफुरिनौ, कुण्डलिनौ, अङ्गदिनौ
फवचिनौ, गृहितशस्त्रौ, कन्ययैकया चानुगम्यमानौ, क्षितितल्लमवतीर्णौ ।
तौ च मे क्लिपन्त्याः शस्त्रेणोदरं विदार्य प्रवेष्टुमारब्धौ । प्रभ
प्रतिबुद्धास्मि चार्यपुत्रं विक्रोशयन्ती वेपमानहृदया इति । नरपतिस्तु
तत् श्रुत्वा प्रीयमाणेनान्तःकरणेन तामवादीत् । देवि, मुदोऽवसरे
विषीदसि । समृद्धस्ते गुरुजनाशीषः ।

iii) निरुगतः एव च नृपतिरादित्यमक्तो बभूव । प्रतिदिनमुदये दिनकृतः
स्नातः सितदुकूलधारी धवलकर्पटप्रावृत्तरिराः क्षितौ जानुभ्यां स्थित्वा
कुङ्कुमपङ्कानुलिप्तं मण्डलके पवित्रपक्षरागपात्रीनिहितेन स्वहृदयेनेव
सूर्यनुरक्तेन रक्तकमलषण्डेनार्चं ददौ । अजपत्त्व जप्य सुचरितः प्रत्युषसि
मध्यंदिने दिनान्ते चापत्येह्योः प्राह्वं प्रयतेन मनसा जज्जपूको
मन्त्रम् आदित्यहृदयम् ।

ख] खालीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्यांचे असंबंध स्पष्टीकरण करा:

10

1. यास्मिज्जाते जातप्रमोदा नृत्यमस्य इवाजायन्त प्रजाः ।

(1)

2. देवी! मुहोवसरे विषीदसि ।
3. वत्सो, प्रथमं राज्याङ्गं दुर्लभं सङ्कृत्याः ।
4. अकाङ्क्षे खल्वयं समुपास्थितो महाप्रलयो व्यभ्र इष वज्रपातः ।

C] खालील्लपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : 10

i) राज्यस्रीच्या विवाहप्रसंगाने वर्णन करा.

OR / किंवा / अथवा

खालील्लपैकी कोणत्याही दोनवर टीपा लिहा :

- (i) हर्षजन्मोत्सवः
- (ii) यशोवतीस्वप्नप्रसंगः
- (iii) शतीप्रसंग

2. खालील्लपैकी कोणतेही तीन अलंकार व्याख्या व उदाहरणासह लिहा : 15

- (1) उपमा
- (2) उत्प्रेक्षा
- (3) उत्तर
- (4) रूपक
- (5) श्लेष

3. कोणत्याही तीन चे उदाहरण स्पष्टीकरण करा : 10

- (1) विप्रतिषेधे परं कार्यम्
- (2) शि तुक्
- (3) ष्टना ष्टुः
- (4) झळा जशोऽन्ते
- (5) खरि च ।

4 (A) खालील्लपैकी तीन श्लोकांचा अनुवाद करा : 15

1) श्रुत्वा चिराय चतुरन्तमहीसपत्नी
दौव्यन्तिमप्रतिरथं तनयं निवेश्य ।
अत्रो तदर्पितकुटुम्बभरेण सार्धं
शान्ते करिष्यसि पदं पुनराश्रमेऽस्मिन् ॥

2) मेदच्छेदकशोहरं लघु भवत्युत्थानयोग्यं वपुः
सत्वानामपि लक्ष्यते विकृतिमश्चितं भयक्रोधयोः ।
उत्कर्षः स च दान्विनां यदिषवः सिद्धयानि लक्ष्ये चले
मिथ्यैव व्यसनं वदन्ति मृगयामिद्विगिनोदः कुतः ॥

- 3) प्रजाः प्रजाः स्वा इव तन्त्रयित्वा
निषेवते श्रान्तमना विविक्तम् ।
युथानि सञ्चार्य रविप्रतप्तः
शीतं दिवा स्थानमिव द्विपेन्द्रः ॥
- 4) भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमै -
नवाम्बुमिदुरविलम्बिनो घनाः ।
अनुद्धता स्तपुरुषाः समृद्धिमिः
स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥
- 5) सरसिजमनुविद्ध शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोलक्ष्मलक्ष्मीं तनोति ।
इयमाधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥

- (B) कोणत्याही दोन वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा: 10
- (1) भवितव्यानि द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ।
(2) अकस्योपरि शिथिल च्युतमिव नवमालिकाकुसुमम् ।
(3) तमस्तपति घर्मांसो कथमाविर्भविष्यति ।
(4) राजरक्षितव्यानि तपोवनानि नाम ।

5. (A) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा: 10
- राजा दुष्यन्त किंवा विदूषकाचे स्वभावचित्रण लिहा
OR / किंवा / अथवा

‘अभिज्ञानशाकुन्तलम्’ नाटकाच्या पाचव्या अंकाचा सारांश लिहा .

- (B) कोणत्याही दोनवर टीपा लिहा: 10
- (1) नांदी
(2) काव्यांचा उपदेश
(3) सर्वदमन
(4) आश्रमवर्णन

— x — x —

B. A. (Part - III) Examination 2018

SANSKRIT
(Compulsory Language)

Time - Three Hours

Maximum Marks: 70

सूचना : - उत्तरे स्वीकृत माध्यमानून लिखावीत.

1. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचा अनुवाद करा : 10

(i) सम्प्रति विज्ञानयुगं वर्तते इति कथ्यते । यतो हि विज्ञानतन्त्रैः
विविधानां यन्त्रोपकरणं साधनानां प्रयोगः जीवने पदे पदे भवति ।
यथा एतस्य लेखस्य कृते समुपयुक्तानि कर्गजपृष्ठानि, तं
मुद्रितुं मुद्रणयन्त्रं, स्थान्तरणाय वाहनं, क्वचित् पठितुं च
प्रकाशाय विद्युदीपः इत्यादयः । नूनम् अस्माकं परितः सृत्यवद्
समुपास्थिता एतादृशी साधनोपकरणानां माळिका उपत्रिशाताब्दकालादारभ्य
अध्यावत् प्रायः देशविदेशेषु भौतिकविज्ञानिभिः क्रमशः व्युपिकसिता
वर्तते ।

(ii) प्रज्ञाचक्षुः गुलाबरावमहाराजः विदर्भस्य अलौकिक विभूतिः । विदर्भेषु
चान्दुरबाजारग्रामस्य समीपं माधाननाम ग्रामटिकायां महाराजस्य
जन्माभवत् । मोहोडकुलस्य गोंदुजी पाटील तथा आलोकाबाई
इत्यनयोः पुत्रः गुलाबः । ख्रिस्ताब्दस्य १८८९ तमे वर्षे आषाढ
शुद्ध दशमीतिथौ जनितोऽयं महान् तत्त्वज्ञः । कस्याचिद्दिने -
पथेन वयसः नवमे मासे तस्य लौकिकदृष्टिर्व्याकुप्ता । प्रज्ञावती
प्रज्ञैवालौकिकदृष्टिः । विपत्सागरः खलु महाराजस्य जीवनम् । इतस्तु
प्रारब्धा सङ्कटपरम्परा ।

(ब) 'एषा या आगता' या विषयावर निबंध लिख, 10
OR / किंवा / अथवा

स्वतन्त्रेण व आरूढी गांची कथा सविस्तर स्पष्ट करा.

'प्रज्ञाचक्षु गुलाबराव महाराज' या विषयावर निबंध लिख :

2. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा : 10

(i) अद्यप्रसृत्यवनताडिग ! तवास्मि दसः
श्रीतस्तपोधिरिति वादिनि चन्द्रमौले ।
अन्हाय सा नियमजं कर्ममुत्ससज
कौशः फलेन हि पुनर्नवतां विधत्ते ।)

(1)

(contd.)

(ii) सर्वेऽत्र युधिनिः सन्तु सर्वे सन्तु निरामयाः ।

सर्वे मद्राणि पश्यन्तु मा काश्चिद्दुःखमाप्नुयात् ॥

(iii) स्त्रीजातिः धाकनिषत्यै प्रजोत्पत्यै च निर्मिता ।

ब्रह्मणेति महामूढो रूढो मानिभ्रमः ॥

स्त्रीसमा मोहिनी नास्ति स्त्रीसमा न विरागिणी ।

स्त्रीसमा सदया नास्ति, नाऽदया शणचण्डिका ॥

(iv) यथा श्रोतुं वेदविदां वर ! त्वया जनेऽयमुत्तमैः पदमऽधनोत्सुकः ।

तपः किलेदं तदवाप्तिसाधनं मनोरथानामतिमं विद्यते ॥

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही एकावर टिप लिहाः

5

(i) कल्लोषाः । वैदिकसाहित्ये शान्तिमन्त्रा ।

(ii) इमावदसंवादः ।

(iii) महिलोन्नतिः ।

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचा अनुवाद करा.

10

(i) अग्निः - मद्रमुख ! एते देवदेवर्षिसिद्धविश्राधरगन्धर्वाप्सरोगणा -
स्वाविभवेभ्वन्तं वर्धयन्ति ।

शमः - अनुग्रहीतोऽस्मि ।

अग्निः - मद्रमुख ! अग्निषकार्यमि इतो भवान् ।

शमः - यदाज्ञापयति भगवान् ।

(ii) अग्नेरिति प्रक्षेपणास्त्रस्य अत्रकारो सफलं प्रक्षेपणनिमित्तं भारतस्य -
तिहासग्रन्थे सुवर्णाक्षराङ्कितं पत्रम् । अनेन भारतीय संरक्षण -
व्यवस्था दृढीभूता । डॉ. कलाम महोदयेनः देशरक्षणार्थं
स्वदेशीयमत्याधुनिक तंत्रज्ञानं प्रयुज्य सफलीकृतं अग्नेः प्रक्षेपणम्
भारतीयानां कृते गौरवास्पदमिदं कार्यम् । १९८९ तमे वर्षे
मे मासस्य २२ दिनाङ्के अग्निथानं अन्तरिक्षे प्रेषितम् ।

(ब) 'अग्निपक्षान्वितः शास्त्रज्ञः' या पाठाच्या अधारे डॉ. शंभु
कलाम - यांचे जीवन चरित्र लिहा

20

कामलिङ्गात्
 वाक्त्रेण विभक्तम्
 भादमातीतम्

OR / किंवा / अथवा
 राजप्रणिधिः या पाठञ्च्या आधारे सूत्राध्यक्षावे कर्तव्य-
 वर्णन करा.

4. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा : 10

- (i) रे रे चातक साक्धान मनसा मित्र हणं श्रुयता -
 मम्भोदा ब्रह्मो वसन्ति गगने सर्वेऽपि नेतादृशाः ।
 केचिद्ब्रह्मिभिराद्रयन्ति धरणीं गर्जन्ति केचिद्ब्रह्मा
 यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा ब्रुहि हीनं क्वः ॥
- (ii) चिन्तासमा नास्ति शरीरवेदना
 चिन्तासमा नास्ति शरीरशोषणा ।
 विद्यासमा नास्ति शरीरभूषणा
 वृत्त्या समा नास्ति शरीरपोषणा ॥
- (iii) चित्ते आग्निर्जायते मद्यपानाद्
 आग्ने चित्ते पाप्मव्यमुपैति ।
 पापं कृत्वा दुर्गतिं जानि मूढा ।
 शतस्मान्मयं नैव पेयं न पेयम् ॥

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही एकावर टिप लिहा : 5

- (i) शृंगाररस ।
- (ii) वैद्यकीय सुश्रुतियानि ।
- (iii) ब्रह्मव्योक्तिः करुण रस

— x — x —

(फ) ओ
 किंवा चातका ! कावगुर सांत्त मणाने गाडे एकेन
 धे अयं लम्बु अचतीत, यो वार कोहा वार अच
 नसतात, कोहा आयल्या जळु हासणी म्हावीला
 मुशवीला शिवावून तर कोहा उवाच
 गडगड करितात
 वरुण ता - ला विसल, त्यांच्या
 सुढे आमले तांड वेगाळ तकरा.

(3)

खालील पैकी कोणत्याही तीन श्लोकांचा अनुवाद करा? 95

- विद्युत्वेतनं लालितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
सङ्गीताय प्रहृतमुरजास्निग्धगम्भीरघोषम् ।
अन्तस्तोयं भाणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रं लिहाग्राः
प्रासादास्त्वां तुलायितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥
- 2) आनंदोत्थं नयनसालिलं यत्र नान्यैर्निमित्तैः
नान्यस्तापः कुरुमशरजादिल्लसंयोगसाध्यात् ।
नात्यन्यस्मात्प्रणयकलहादिप्रयोगोपपत्तिः
वित्तेशानां न च खलु वयो यौवनादन्यदास्ति ॥
- 3) मन्दाकिन्याः सालिलाशिशिरैः सेव्यमाना मरुदाभिः
मन्दाराणामनुतरुहं छायाया वारितोष्णाः ।
अन्वेष्टव्यैः कनकासिकतामुष्टिनिक्षेपगूढैः
संकीडन्ते भाणिभिरमरप्रार्थिता यत्र कन्याः ॥
- 4) मत्वा देवं धनपतिसखं यत्र साक्षाद्सन्तं
प्रायश्चापं न वहति भयामन्मघः षट्पदज्यम् ।
सभ्रभङ्गप्राहितनयनैः कामिलह्येस्वमोघैः
तस्यारम्भश्चतुरवनिताविभ्रमैरेव सिद्धः ॥

5) तत्रागारं धनपतिगृहादुत्तरेणास्मदीयं
दूराल्लक्ष्यं सुरपतिधनुश्चारुणा तोरणेन ।
यस्योपान्ते कृतकतनयैः कान्तया वर्धितो मे
हस्तप्राप्यस्तबकनमितो बालमन्दारवृक्षः ॥

प्रश्नाः- खालील पैकी कोणत्याही दोन वाक्यांचे संदर्भासह स्वष्टीकरण करा.

- 1) सूर्यापाये न खलु कमलं पुष्यति स्वामभिव्याम् ।
- 2) या तत्र श्याद् युवतिविषये सृष्टिराद्यैव धातुः ।
- 3) प्रायेणैते रमणविरहेष्वङ्गनानां विनोदाः ।
- 4) प्रायः सर्वे भवति करुणावृत्तिरार्द्रान्तरात्मा ।

प्रश्नाः- उत्तरमेधाच्या आधारे अलकानगरीचे वर्णन करा?

उत्तरमेधाच्या आधारे यक्षसंदेशाचे वर्णन करा?

प्रश्नाः- खालील पैकी कोणत्याही तीन वर टिवा लिहा.

- 1) यक्षगृह
- 2) यक्षपत्नी
- 3) संदेशकाव्य
- 4) नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेभिक्रमेण
- 5) प्रोषितमर्तुः

वर्षा- खालीलपैकी कोणत्याही तानवर टिपा लिहा.
1) मंगलचरण 2) काव्यप्रयोजनम् 3) काव्यहेतू
4) काव्यलक्षणम् 5) उत्तमकाव्य

वर्षा- खालीलपैकी कोणत्याही 96 वस्तुनिष्ठ प्रश्नाचा उत्तर लिहा? 96
9) महाकवि कालिदासस्य उपाधिः का?

अ) कविवर्यः ब) कविकुलगुरुः क) कविश्रेष्ठः 3) काव्यनाथः

10) महाकवि कालिदासस्य महाकाव्यम् अस्ति-

अ) शिशुपालवधम् 2) कुमारसंभवम् 3) नैवधीयचरितम् 4) न किमपि :

11) कालिदासविरचिताः कृतयः कति सन्ति?

अ) 10 ब) 90 क) 99 3) 94

12) कनिष्ठाकाधिष्ठितपतिः कः?

अ) भवभूतिः ब) कालिदासः क) भासः 3) वाल्मीकिः

13) रघुवंशस्य उपमाद्वारा महाकविकालिदासेन का उपाधिः प्राप्तः?

अ) कविकुलगुरुः ब) महाकविः क) दीपशिखा 3) सरस्वतीकव्याभरणम्

14) बाणस्य का गद्यशैली?

अ) पाञ्चाली ब) भागधी क) वैदर्भी 3) शौरसेनी

15) बाणस्य पितुः नाम किम्?

अ) वटेश्वरदत्तः ब) चित्रभानुः क) भुषभट्टः 3) हर्षः

16) कस्मिन् गोत्रे बाणस्य जन्म बभूव?

अ) शाण्डिल्यगोत्रे ब) काश्यपगोत्रे क) विश्वामित्रगोत्रे 3) वासगोत्रे

17) बाणस्य रचना अस्ति-

अ) कादम्बरी ब) दशकुमारचरितम् क) मृच्छकटिकम् 3) स्वप्नवासवस्तम्

18) बुद्धचरितस्य लेखकः कः?

अ) कालिदासः ब) श्रीहर्षः क) अश्वघोषः 3) मुरारिः

19) 'सौन्दरानन्दः' कस्य कृतिः?

अ) अश्वघोषस्य ब) कालिदासस्य क) बाणस्य 3) भासस्य

20) अश्वघोषस्य जन्मस्थानं किम्?

अ) साकेत (अयोध्या) ब) काशी क) काञ्ची 3) मथुरा

21) अश्वघोषः - - - - - बौद्धः आसीत्।

अ) नास्तिकवादी ब) शून्यवादी क) सर्वास्तिवादी 3) न किमपि

22) अश्वघोषः कस्य सभाकविः आसीत्?

अ) विक्रमादित्यस्य ब) कनिष्कस्य क) चन्द्रगुप्तस्य 3) दुष्यन्तस्य

1) मूच्छकटिक नाटकस्य रचयिता कः ?

अ) शूद्रकः ब) बाणभट्टः क) कालिदासः ३) भवभूतिः

2) मूच्छकटिक नाटके नायकः कः ?

अ) उदयनः ब) चारुदत्तः क) पुरुरवा ३) आग्निमित्रः

3) मूच्छकटिक नाटकस्य नायिका का ?

अ) वसन्तसेना ब) वासवदत्ता क) पदमावती ३) मालविका

4) महाकवि श्रीहर्षस्य कृतिः आस्ति -

अ) शिशुपालवधम् ब) नैषधीयचरितम् क) मुद्राराक्षसम् ३) किरातार्जुनीयम्

5) नैषधीयचरिते कति सर्गाः सन्ति ?

अ) १९ ब) २० क) २१ ३) २२

6) हंससंदेशः कास्मिन् काव्ये वर्णितः आस्ति ?

अ) रघुवंशे ब) नैषधीयचरिते क) हर्षचरिते ३) कुमारसम्भवे